

ZPRAVODAJ ŠRÁMKOVY SOBOTKY

BŘEZEN - KVĚTEN 1974

ROČNÍK XI — 3-5

1. MÁJ 1974

Projev poslankyně FS Věry Seidlové na májové manifestaci v Sobotce

Soudružky a soudruzi, vážení přátelé, milé děti!

Dovolte, abych vás všechny, kteří jste přišli na toto pěkné náměstí města Sobotky společně slavit 1. máj, pozdravila jménem OV KSČ, OV NF i jménem svým jako váš poslanec a abych vám k tomuto velkému svátku všech pracujících upřímně blahopřála.

Již 84 let trvá tato krásná tradice 1. májů, tradice stále živá, jako je stále živé komunistické, dělnické a pokrokové hnutí, jako jsou stále živá hesla, se kterými dnes na celém světě vycházejí pracující lidé do ulic. 1. máj je bojem za právo na práci, ale i oslavou tvořivé práce v zemích, kde se člověk osvobodil od vykořisťování; 1. máj je bojem za lepší společenský řád i oslavou tohoto řádu v zemích, kde zvítězil socialismus; 1. máj je manifestací solidarity se všemi, kteří bojují za své místo na slunci, je projevem přátelství pracujících celého světa a vyjádřením touhy všech poctivých lidí po míru! To všechno je, soudruzi a soudružky, 1. máj!

U nás, v socialistických zemích, se navíc stal i přehlídkou našich úspěchů, radostným hodnocením naší práce i energickým vykořením k plnění těch úkolů, které nás ještě čekají. V letošním roce o to významnějším, že nastupujeme do velkých dnů oslav 30. výročí SNP a v příštím roce 30. výročí osvobození naší vlasti Sovětskou armádou!

Myslím, že mohou dnes hrdě skládat účty ze své práce i občané města Sobotky a okolních obcí. Sama příroda dala vám do vínku překrásné okolí, krajinu hodnou názvu Český ráj. Sama historie zanechala u vás své nasmazatelné stopy v mnohých památkách stavebních a uměleckých, nesmírně hodnoty historické i estetické. Nesmrtelná jména velkých umělců, kteří zde žili a tvořili, proslavila vaše město i jeho okolí v celém kulturním světě. Váš kraj býval však i krajem chudých, a proto krajem revolučních myšlenek. V historii bojů naší KSČ za lepší a spravedlivější společenský řád zůstane navždy spojen se jménem jejího významného činitele — Josefa Hakena.

To jsou okolnosti, přátelé, které dodávají vašemu městu i jeho okolí zvláštní krásy i zvláštního významu. Které však také vás jako občany velmi zavazují. Jste ve středu turistického zájmu. Vždyť jen v roce 1973 navštívilo Humprecht téměř 40 tisíc lidí, hrad Kost téměř 60 tisíc návštěvníků. Tradiční Šrámkova Sobotka přitahuje sem zájemce z celé naší republiky. To jsou jistě velké nároky na služby všem těmto hostům. To jsou také velké nároky na to, aby vaše město, památky, ale i vaše obce byly pěkné, upravené, čisté. Chci vám všem občanům při této příležitosti oslavy 1. máje poděkovat upřímně za vaši práci, kterou znásobujete přírodní a historickou krásu svého kraje. Vždyť v roce 1973 občané města Sobotky odpracovali na zvelebení svého města více než 11 tisíc

hodin a vytvořili hodnotu díla téměř 600 tisíc Kčs, občané Mladějova více než 4 tisíce hodin a hodnotu díla také přes 600 tisíc Kčs. Občané Markvartic odpracovali téměř 10 tisíc hodin a vytvořili hodnotu díla 569 tisíc Kčs, občané Libošovic vytvořili hodnotu téměř 250 tisíc Kčs a tak bych mohla pokračovat u všech dalších obcí vašeho koutu jičínského okresu. Vždyť občané všech vašich obcí v roce 1973 odpracovali 30 110 brigádnických hodin a vytvořili hodnotu díla téměř 2 a půl miliónu Kčs. A to už je úctyhodný výsledek.

V těchto strohých číslech jsou skryty stavby a úpravy prodejen v Podkostí a Sobotce, mateřská škola v Mladějově, chodníky, kanalizace, vodovod v Markvarticích a Samšíně, komunikace ve Střelci a Rovni, požární nádrž v Kdanicích, kanalizace v Oseku, ale i opravy domů, aby naše města a vesnice byly pěkné a nechaly v každém, kdo jimi prochází, radostný dojem čistoty a úpravnosti, který by doplnil krásu přírody tak, aby se sem všichni návštěvníci zase rádi vraceli pro krásu i odpočinek. Vždyť i naši filmaři našli milou kulisu pro svůj film „Přijela k nám pouť“ ve Vesci a získají tak jistě pro tento krásný kraj další popularitu.

Ale nejen pro návštěvníky zdobíme a upravujeme své obce. Vždyť každému se lépe žije v pěkném a upraveném prostředí. Dobře plní své úkoly závod Izol, Bohemia, neméně dobře pracující závod Fruta, který splnil na 120 procent svůj plán na rok 1973 a plní úspěšně i úkoly letošního roku přes velké potíže s pracovními silami. Na úspěších se zde nejvíce podílejí tři BSP a členové SSM.

Váš kraj se však výrazně zapisuje i do současné historie zemědělství. Naše socialistické zemědělství slaví letos své významné jubileum — 25. výročí počátku budování JZD, počátku socialistické přestavby vesnice. Můžeme s hrdostí přehlízet výsledky těchto 25 let — vždyť se u nás celkový objem zemědělské výroby proti předválečné zvýšil o více než jednu třetinu. Naše zemědělství přechází v poslední době do nového kvalitativně vyššího stadia. Do stadia, kdy je třeba spojit síly a sdružit se ve velké podniky, které by mohly plně a hospodárně využít moderní techniku a vědu, šetřily lidské síly a přitom dosáhly vysokých výsledků. A mám velkou radost, že jste u vás pochopili správně závěry XIV. sjezdu KSČ a vykročili odvážně touto novou cestou moderního zemědělství — vytvořili jste kooperační podnik rostlinné výroby, který dnes obhospodařuje 5416 hektarů zemědělské půdy.

A mám velkou radost, že dnes na 1. máje mohu říci, že v r. 1973 dosáhl velmi dobrých výsledků — hrubá zemědělská produkce představuje 30 639 000 Kčs, dodávka obilovin byla splněna na 116 procent a bylo ho dodáno 178 vagonů, z toho 25 vagonů nad plán. Cukrovky bylo dodáno 1452 vagonů a průměrný výnos byl 326 metrických centů.

I pokrokové formy živočišné výroby našly u vás své místo, v Markvarticích začal pracovat v dubnu koope- rační podnik — výkrmna býků, kde bude ustájeno 1200 kusů.

Soudružky a soudruzi, snad někdo řekne, že se takovéhle obyčejné věci ani do slavnostního projevu nehodí! Já jsem však přesvědčena, že právě hodí. Protože práce vytvořila člověka, práce — obětavá, dobrá, poctivá práce je základem všeho pokroku, matkou všeho pokroku, jak říká píseň, jen ona může vytvořit pro lidstvo takové podmínky, aby všichni lidé byli skutečně svobodní! A 1. máj je především svátkem práce! A proto ať žije poctivá práce! Ať žijí všichni ti, kteří svou dobrou prací přispívají k budování lepšího světa! Upřímný dík a uznání vám všem!

Soudružky a soudruzi! 1. máj je však u nás spojen ještě s jednou významnou událostí, která vtiskla základní podobu celému našemu dnešnímu životu. 1. máj je spojen s jarem naší země, kdy po dlouhém temnu fašistické okupace vysvitlo i nad naší zemí slunce svobody — a toto slunce přišlo od východu a přivezli je na svých tancích naši přátelé nejnějnější — sovětské lidi, sovětské vojáky.

1. máj je nerozlučně u nás spojen s osvobozením naší země z fašistického jha slavnou Sovětskou armádou!

Soudružky a soudruzi, tehdy v roce 1945 v zemích osvobozených Sovětskou armádou se teprve začal budovat socialismus. Situace byla velmi těžká — Sovětský svaz ztratil 20 miliónů svých občanů, byl zničen válkou, Fašistická okupace zanechala těžké stopy ve všech okupovaných zemích — i u nás. Jen válečné škody u nás byly v Norimberském procesu odhadnuty na 347,5 miliardy korun! Přitom životní úroveň a hospodářská vyspělost např. Polska, Bulharska a Rumunska patřily k nejnižším v Evropě. Bulharsko mělo nejnižší důchod na hlavu v Evropě vůbec, Maďarsko mělo 3 milióny žebráků, Polsko bylo v průmyslové výrobě na 16. místě v Evropě, Rumunsko mělo 73 procent obyvatel v zaostalém zemědělství atd. My máme radost z toho, čeho jsme dosáhli od osvobození u nás, v Československu. Průmyslová výroba stoupla více než sedm a půlkrát, národní důchod čtyři a půlkrát, naše zemědělství vyrábí oproti roku 1936 o 30 procent více, přesto, že počet pracovníků v zemědělství poklesl o dvě třetiny. My však máme také

radost z toho, že celá socialistická soustava roste a sílí a stává se stále více rozhodující silou ve světě! Před druhou světovou válkou připadalo na jedinou socialistickou zemi — SSSR asi 17 procent povrchu země, asi 7 procent obyvatelstva a 10 procent průmyslové produkce. Dnes světová socialistická soustava spojuje 14 států, představuje 26 procent povrchu země, jednu třetinu obyvatelstva světa a 38 procent průmyslové výroby! Co je však nejdůležitější? Že imperialismus překročil svůj zenit, vyčerpal své možnosti, jak ukazuje i jeho rozrůstající se současná krize! I když je ještě mocný a dokáže využít každé chyby k nemilosrdnému útoku proti silám pokroku, jak vidíme v současné době v nešťastném Chile, nemůže trvale zabránit dalšímu vzplanutí pokrokových sil, jak jsme svědky v dnešních dnech převratu v Portugalsku, kde včera tisíce nadšených lidí vítaly návrat představitelů KS do země, kde dnes poprvé svobodně slaví pracující lid svůj svátek. Proto provolejme na počest těchto statečných bojovníků: Ať žije lid Chile a jeho boj proti fašistické juntě, ať žije lid svobodného Portugalska! Jsme s vámi, soudruzi!

Dobré výsledky všech socialistických zemí jsou ohromnou revolucionizující silou pro proletariát celého světa. Generální tajemník KS USA to vyjádřil slovy: „Každý krok kupředu, který učiní socialistické státy, je krokem kupředu všeho revolučního hnutí na světě a je prohloubením krize kapitalismu!“ A proto, soudružky a soudruzi, si právě dnes, 1. máje, připomeňme souvislost všeho toho, co se děje u nás, s celým dělnickým a pokrokovým hnutím celého světa! Proto si právě dnes připomeňme ohromnou zodpovědnost každého z nás, ať pracujeme kdekoliv, zodpovědnost před celým pokrokovým světem! V tom je právě obrovský význam solidarity, jejímž jsou prvomájové manifestace výrazem! A proto, soudruzi a soudružky, ať žije 1. máj, svátek práce, svátek solidarity a přátelství všech pokrokových lidí světa. Ať žije a vzkvétá socialistická soustava v čele se SSSR, záštitou socialismu, pokroku a míru na celém světě! Ať žije náš pracující lid, který v čele s KSČ plní obětavě úkoly dané XIV. sjezdem KSČ! Ať žije naše nejmladší směna, naši pionýři, kteří právě v těchto dnech oslavili 25. výročí své organizace! Ať žije a vzkvétá náš prací naše krásná vlast, Československá socialistická republika! Ať žije mír!

MARKVARTICE U SOBOTKY

Josef Haken

Slovanské osídlení Čech se neuskutečňovalo rázem. Kmen po kmeni se posunoval od severu a severovýchodu prastarou stezkou proti toku řeky Labe do středolabské nížiny, jež měla vzhled řídké zalesněné stepi.

Bylo to za dávných a dávných věků. Neví se přesně kdy a v jak dlouhém období. V 6. století byly již Čechy osídleny slovanskými kmeny. Slované nebyli první obyvatelé. Měli předchůdce. Památky po nich nacházíme v pravěkých hrobech. Podle nich byla středolabská nížina obydlena již více než 10 tisíc let před Kristem. Ve 2. a 3. tisíciletí př. Kr. byla i dolní i střední Jizera, Mrlina a Cidlina obydlena rolnickými kmeny.

Národy a kmeny v dávnověku neměly často trvalých sídel, bytí i nebyly právě kočovnický, putujícími rozsáhlými končinami. Lze mluvit o několikerém stěhování národů, a to z různých příčin. Lid slovanský narážel v obzavovaném území na kmeny jiné národnosti, jež však ustupovaly jinam.

Přírodní překážky pochody ztěžovaly. Podél řek a potoků byl pohyb nejsnadnější. Toky ukazovaly také směr vpřed i směr ústupu. Zajisté bylo třeba stezku prokles- tovat, překážky odstraňovat, aby dobytek, naložený břemeny, starci a ženy s dětmi mohli postupovat. Nepatrný byl majetek starých Slovanů, s nímž se prodírali dalekými kraji, aby zalidnili velkou část Evropy. Byli to rolníci. Kromě zbraní stěhovali potřebné nářadí i osev ve skrovné míře.

Z labské nížiny se tlačily rody a kmeny podél přítoků výš a výš do nitra lesů. Měly stále zásobu vody a ryb, i naplavenou půdu, schopnou přijmout osev. V údolích, otevřených slunci, se dařilo lidu i osevu. Nehostinné, vyvýšené pláně, neproniknutelné lesy a močály zůstaly neosídlené.

Do našeho kraje se vrývaly tři toky. Prudká, horská Jizera; volná, rozlévající se Cidlina; mezi nimi krátká

a mdlá Mdlina, později nazývaná Mrlina. Všechny níží k jihu. Z jizerského údolí se ubíral osídlovací pochod po bažinatém údolí toku Klenice. Osídlení Sobotecka se událo od Jizery. Cidlina patří Jičínsku a Bydžovsku. Říčkou našeho bezprostředního kraje je malá Mrlina. Všechny potůčky našeho okolí jí odevzdávají svou vodu. Spařenský potok si hledá cestu po sklonu do Klenice a Jizery. Jeho přínos vody je napatrný.

Vlastní prameny Mrliny jsou pod Čakanem. Co je Čakan? Jméno nejvyššího místa rozlehlé, vyvýšené pláně. Nejvyšší bod Sobotecka, 396 m n. m. Jméno Čakan patřilo popravci. Z toho také se vytvořila působení školy teprve v nové době pověst, že Čakan byl kdysi místem popravním. Nikoli! Právo hrdelní měla královská města a ovšem vrchnosti s omezením. Místa popravčí byla obyčejně na návrší s městem. Tam bylo pusto, smutno, větrno. A poněvadž to na našem Čakanu od Krkonoš důkladně foukalo, bylo toto nevlídné místo nazváno Čakan. Čakan neopývá dodnes vlídností. A nebyť překrásného pohledu do dalekého kraje, a zejména na Krkonoše, věru, skýtal by neveselý pobyt. A v zimě, když se po něm prohánějí sněhové metelice, je každý chodec rád, má-li Čakan za zády.

Mrlina je soutok dvou potoků čakanské pláně: Bystřice a Leština. Leština nám uniká velkým obloukem k Běcharům. Bystřice sesbírá vodu rakovských mokřin, přijme Markvartický potok, načez se prudkým spádem vrhá do libáňské kotliny, do kouta, kde stojí ves se zámkem Staré Hradky. Tam ještě přitéká Skušinský potok, pramenící v Peklách.

Lze soudit, že libáňská kotlina je nejstarším sídlištěm našeho kraje až do kouta, kde jsou vesnice Sedliště (velmi staré jméno) a Staré Hradky. Tu je jiný svět. Kotlina je otevřena k teplému jihu, před severem chráněná. Má mladší naplaveninu úrodné prsti. Však se tu pěstuje

zeli a zelenina. Konečně i vykopávky svědčí na staré sídliště.

Ze severního kouta libáňské kotliny, ze starohradského kouta, pronikl časem osídlovací výběžek proti proudu Bystřice, až k jejímu prameni při patě Čakanu. Ale to se událo jistě později. Drobné sídliště Rakov bylo tedy nejsevernější výspou. Pro nás je zajímavé poznání, že se osídlovací proud nedál po Markvartickém potoce a že markvartická pláň i s vrcholem Čakanu zůstala až do středověku neosídlena. Zdvížená pláň pustých lesů a drsného podnebí naprosto nevyhovovala starověkým rolníkům. Jejich nedokonalé nástroje byly schopny kypřit toliko mladé, úrodné naplaveniny. Však to byla ponejvíce práce žen. Ženy pečovaly o zrno, ženy je drtily mezi dvěma kameny, tkaly vlákna. Staraly se o oděv, pokrmy a děti. Mužům zajisté náležela obrana sídliště, honba, jež tenkrát nebyla zábavou, výroba zbraní, nářadí a nádob, péče o stádo.

Slovem sídliště si představujeme skupiny chatrčí rodů. Střecha na několika kůlech, opletených proutím, oplácaných mazanicí. Nalezli bychom i zemnice, zapuštěné částečně v zem. Před chatrčí nebo uvnitř ohniště. Chatrč byla útlukem při největší nepohodě. Její otužilí obyvatelé žili jinak venku. V zimě neměli nouzi o teplé kožišiny.

Bezpečnost sídliště nebyla ve starověku valná. I tenkrát bylo nutno se zabezpečovat před loupeživými vpády. Z jihu otevřená libáňská kotlina s kupkami chatrčí se nedala bránit. Proto muži kmene zavčas a s velikou námahou vybudovali pevnost, jež by byla útočištěm a záštitou v nebezpečí. Pevnost, která by pojala obyvatelstvo kotliny. A nejen obyvatelstvo, leč i jeho stáda a nejpotřebnější majetek.

Zpráva o nepřátelském nájezdu se dostala znamenitými i posly velmi rychle z Polabí až do Libáňské kotliny. Sledujeme, jak se obyvatelstvo v poplachu stěhuje i se stády do severního cípu kotliny, do starohradského koutu; odtud prudce stoupající skrytou stezičkou pod hřebenínskou roklí na pláň zarostlou věkovitým hvozdem. Skupina ozbrojených mužů vede proud. Ostatní jsou stále vzadu, aby sledovali pohyby vetřelců.

Proud se propletl stezkou mezi kmeny. Hle! Přední část mizí severní branou v pevnosti. Ano, jsou to naše staré známé Šance! Ale jen tak trochu je poznáváme. Neboť původní podoba je jiná. Konečně jiného bychom neviděli, než mohutný hliněný násep v podobě rozsáhlého obdélníku.

Nejstarší památník našeho kraje je sice dnes v troskách, ale přece dosud výrazně mluví o životě našich předků. Snad jsme v těchto řádcích první, kdož se pokusíme z trosek Šancí tepati původní jejich podobu. Pokusíme se vyložití kým, kdy a proč byly vyzdvíženy. Snad náš výklad probudí zájem o tuto dávnověkou památku. Musíme říci, že je i okolními školami opomíjena. Jistě proto, že její historie je temná a původní tvář zastyřena, určitěji řečeno, zahlazena. Je obrácena ve zříceninu nikoli věky, nýbrž lidskou rukou.

Nejdříve je však třeba odmítnouti mylný náhled, že naše šance vybudoval Žižka. Název „Žižkovy šance“, který snad dosud straší v katastrální mapě v Markvarticích, je z doby nejnovější, z počátku 19. stol., kdy bylo časové vymyšletí romantické historiky všeobecně, i v dějinách i v literatuře. (Vizme jen tak zvaný Rukopis Zelenohorský a Královédvorský!). V tuto romantickou dobu, kdy pravdivost byla vedlejší, nějaký vlastenec i v Markvarticích vyráběl historiky. Byl to buď učitel nebo kněz. Studánka v Koutě pojmenována Libuše. Křížek k Mrkvojedům nazván cyrilo-metodějský. Šance, toť se ví, přířknuty Žižkovi. Necht se studánka jmenuje Libuše, Božena či Baruška, nevádí. O křížku si něco povíme později. Šance však spojovat se Žižkovou osobou je velikánský nesmysl. Vymyšlená pověst: Žižka budoval náspy, aby z nich střelbou rozbil klášter v Markvarticích, jenž prý stával někde v místě statku č. 5 za kostelem. Nesmysl! Středověký klášter nebyl domek, kde chudí mniši „trávili na modlitbách“. Středověký klášter bylo panství, rchnost a bohatství. Nám nejbliže bylo klášterní panství Hradiště nad Jizerou. Z dalšího vypravování o Markvarticích bude zjevno, že v nich pro klášter ani pro tvrz nebylo místa. Markvartice jsou od svého vzniku ryze selskou vsí.

Žižka měl pohyblivou hradbu válečných vozů. Jeho úspěchy záležely právě v rychlých pohybech. Nejbliže k nám byl u Hořic, kde u Gotharda porazil pány. Odtamtud táhl přes Kozojedy, aby zdeptal jejich pána. To jsou nejbližší stopy Žižkovy v našem kraji. V 15. stol. byly šance zapadlé v neproniknutelných lesích. Jak by se tam Žižka

se svými vozy dostal? Tehdejší kusy (houfnice) nevrhaly kamenné koule daleko. Žižka že šance zbudoval? Poďte se dnes na tu spoustu hlíny! Jak dlouho by to musel jeho tábor pracovat? Kolik velikých bitev by byl zmeškal? Nesmysl! Klášter Hradiště rozmetali jeho vlastní poddaní. Podobně učinil lid v Turnově. Žižka měl co dělat s pány, s královskými městy a s cizími vojsky křížových výprav do Čech. Ale hloupost pověsti o Šancích vynikne nejlépe, víme-li, co šance vlastně byly.

Je nesporné, že se nám v Šancích představuje mohutná hliněná pevnost dávnověká. Vybudovat ji mohl jen lid početný a trvale usídlený. Pevnost sama nebyla sídlištěm. Nebylo tu jediné podmínky živobyť. Zřejmě to bylo jen útočiště v nebezpečí. Útočiště, jež by nejen chránilo, nýbrž i poskytovalo možnost snadné obrany. Tyto vlastnosti mohutné hliněné valy měly.

Kdo vybudoval šance? Již jsme naznačili, že to byla pevnost trvale usídleného rolnického lidu libáňské kotliny. Pomyslíme-li na jednoduché, ubohé nástroje tehdejší, usoudíme snadno, že jen mnoho lidí a za dlouhou dobu mohlo šance zbudovat. Na tehdejší dobu to byl tak veliký podnik jako byla středověká stavba hrazeného města nebo velkého hradu, v nové době třeba stavba mohutné vodní přehrady. Ze se lid do takového podniku pustil, svědčí, že jeho život byl ohrožen nepřátelskými nájezdy. Pevnost zabezpečovala jistotu sídliště libáňské kotliny. Šance jsou proto svědectvím, že libáňská kotlina je nejstarším sídlištěm našeho kraje. Sídliště v kotlině a mohutná pevnost nad ní patří k sobě. Historicky patří Šance libáňské kotlině.

Co dnes na Šancích spatřujeme, jsou rozvaliny, z nichž bychom si těžko vykouzlili původní podobu. Můžeme tak učiniti jen srovnáním s hradišti sousedními. Naše krajina je bohatá těmito starověkými pevnostmi. Ač jsou všechny chráněny hliněnými valy neb náspy, přece je jejich podoba rozdílná. Je až kupodivu, jak budovatelé dovedli mistrně válečnický využití zvláštností místa (terénu). A konečně už samo vyvolené místo obraně vyhovovalo. Náspové opevnění jen přírodní vojenské přednosti zmnožilo a zesílilo. Možno směle říci, že nikde jinde nenajdeme tolik a tak ohromných hradišť jako u nás. Nejsou dosud řádně prozkoumána a zhodnocena.

Nejrozsáhlejší dosud známé hradisko jsou Češovské valy nedaleko Kopidlna. (Vzdušná čára od Šancí 12 km.) Opevňují severní cíp dosud zalesněného hřebene (200 až 300 m n. m.) mezi údolím Cidliny a Mrliny (4 km od Vysokého Veselí na Cidlině a 4 km od Kopidlna na Mrlině). Rozloha opevnění měří 36,25 ha, val (násep) u paty 24 m široký a vysoký 12 m, příkopy jsou 4–5 metrů široké. Opevnění je složitější než u Šancí. Hřeben je obtížně přístupný, les sahal kdysi do nižších poloh. Ani toto obrovské hradisko nebylo sídlištěm, ale toliko útočištěm kmeni, sídlícímu v rovině při potoku.

Severovýchodně od Češovských valů (16 km vzdušnou čarou) sedí opět pevnost. Uzavírá severní stranu dolního toku potoku Javoroky, jež zde prorazila mohutný Chlum, vystupující od Konecchlumu k Hořicům (průměrná výška 400 m n. m.). Je to hradiště ostroměřské. Již přírodní poloha je obezřele volena. Uvážíme-li, že v pradávnu byla nynější prostora Ostroměře velikou nepřístupnou bažinou, že spád do Javoroky je hluboký a prud-

Sušárna vynášečka v Ohařicích č. 9

Foto: Jiří Trejbal v r. 1966

ký, že Chlum je těžko dosažitelný, byla to pevnost nedobytná. Násypy mají u paty 12 m šířky a jsou 4 m vysoké. Plocha pevnosti je 30 ha. Památka je zachovalá a dobře přehledná. Ostroměřské hradisko (Hradištko) bylo útočištěm rolnického lidu úrodné roviny při dolní Javorce (Ostroměř-Smidary). V blízkém sousedství na hřebetě téhož Chlumu, jenže na levé straně Javorky, nad vesnicí Chodovice sedí opět pevnost. Obě pevnosti, vzdálené od sebe asi 3 km, směřují do roviny k jihu.

I jičínská kotlina byla opevněna. V Prachovských skalách najdeme zbytky.

Zalesněný hřbet Chlum, zdvižený od Domousnic až k Boží Vodě u Mladé Boleslavi, končí také zbytky násypů pevnosti. Hleděla v jizerské údolí. Jméno „Švédské šance“ je výrobkem nedávným a nesmyslem.

Vyjmovaná hradiska jsou vybudována na hřebenech, zdvihajících se z úrodných rovin. Hradištko ostroměřské mělo také přirozenou obranu jednak v příkrém svahu k říčce i v neproniknutelné bažině na straně jižní. Je skutečně hodné podivu, jak budovatelé těchto pradávných pevností dovedli dokonale využít terénu, tj. přírodou daných možností k obraně, a promyšleně je zesílit mohutným umělým opevněním. Nesporně řídili vybudování pevností zkušení odborníci, dnes by se řeklo vojenští inženýři. Dovedli volit místo i promyšleně je opevnit. Vyznali se v měření a v počtech, jež k tomu potřebovali. Ostroměřské hradisko, jež je zachovalé a přehledné, je pravým divem. Podiv budí ovšem i ohromnost práce.

Prohlídka jmenovaných hradisek nás přesvědčí, že jejich účel byl vojenský, obranný. Byla osazena jen v případě nebezpečí. Trvalá sídliště byla v přílehlé rovině, což je u zemědělského lidu zřejmé. Středověké hrady trčely na malém prostoru, obhájců hostily hrstku. Starověká hradiska byla útočištěm celého kmene nebo jeho značné části. Ukryla i dobytek a přenosný majetek.

Umístění našich Šanců je jiné. Nejsou na ostrohu povýšeného hřbetu. Nejsou chráněny ani vodou, ani močállem. Zdvíhají se na rovné planině jako na stole. Proč volili budovatelé toto místo? Jaké mělo prostředky ochranné? Stojíme-li na Šancích, tuto otázku nezodpovíme. Nezbuďte nic jiného, než učiniti východiskem pozorování libáňskou kotlinu a zejména její severní kout — starohradskou díž. Ano, jsme tam jako v díži. Potok Bystřice skáče prudce mocným spádem od mlýna k mlýnu. Odmysleme si silnici a máme další postup k severu uzavřen vysokými, příkrými stráněmi. Ke Hřmenínu je stráž. V dávnověku vyhlížely zajisté příkré stráně, kryté lesním porostem, daleko divočejí. A snad shledáme, že poněkud schůdněji možno vystoupiti z díže k severu tam, kde jde stará cesta nad Hřmenín, jenž nám zůstane po pravé ruce, k Šancům. Ale je ještě třeba, abychom o této cestě věděli. Pamatujme si ji, mnoho o ní uslyšíme. Teď již, zpocením výstupem, můžeme říci, zdali měly šance přirozenou ochranu. Měly.

Uvažme ještě tuto okolnost. Středověké hrady vystrkovaly posupně své hrady a jejich věže se vyzývavě dívaly do daleké krajiny. Byl hrad i sídlem pyšného pána. Pevnost staroslovanská byla úkrytem žen, stád, nářadí, zbraní, obilí a semen, kovů i nádob. Hlavně ovšem žen a stád, nejlépe řečeno kořisti loupeživých útočníků. Ženy jsou otrokyně. Bylo zajisté lépe, když úkryt zůstal nepříteli skryt. Majetek kmene bez boje zachován. Jak jsme již poznali, hradisko skrýval les. Pochopíme, že ozbrojení muži kmene, vedeni náčelníkem, se snažili útočníka odraziti, jakmile překročil potok Bystřicí ve starohradském koutě a drápal se strmo strání vzhůru. To byla jistě nejvhodnější příležitost. Nebyl-li útočník již zde potřen, dosáhl Šanců jistě velmi oslaben. Obrana vlastní pevnosti byla usnadněna.

Při libáňské kotlině není k obraně vhodný hřeben jako u Česova, Ostroměře, Prachovských skal nebo boživodského Chlumu (Chlomku). Zde byl přírodní útvar jinak rozčleněn. Běželo o to, aby hradisko mělo přirozenou ochranu v nesnadném výstupu a kryt v lese. Přitom aby nebylo ani blízko ani daleko sídliště.

Navštívme starohradský kout, rozhlížejme se, zkoumejme, uvažujme o všech okolnostech obrany před jedním a půl tisícem let. Shledáme s podivem, že nemohlo být voleno výhodnější místo pro pevnost. I naše Šance jsou mistrným dílem obranné strategie. I je plánoval skutečný vojevůdce. A právě jejich rozdílná poloha i podoba dosvědčuje, jak budovatelé bystře a vojensky odborně využili zvláštností členitosti půdy (terénu). Zde v libáňské kotlině řešili jiný úkol než na chlumech. Rozřešili jej znamenitě.

Mějme však stále na mysli, že Šance byly hradiskem

lidu usazeného v libáňské kotlině a že naše úsudky mají kotvit v této skutečnosti. Této spojitosti dosud nebylo dbáno, a proto také nebylo Šancům rozuměno. Naše Šance jsou rozlohou skrovnější hradiska češovského a ostroměřského. Umístěním však a pravidelnou podobou se odlišují nápadně od četných hradisek našeho kraje a jsou zvláštností.

Otázku, kdo a kdy budoval mohutné hliněné pevnosti, jichž je tolik v našem kraji, nelze určitě zodpovědět. Někteří znalci soudí, že jsou slovanské a jejich vznik kladou přibližně do konce 6. či 7. století. To by naznačovalo stáří takřka 1500 let. Leč také je mínění starozitníků (archeologů) o stáří dvojnásobném. Podle toho by to byla památka pravěká, z doby asi dva tisíce let před Kristem, kdy v úrodných rovinách našeho kraje žilo jen z vykopaných hrobů známé rolnické obyvatelstvo. Je však též úsudek, že staří Slované použili mnohých starých pevností a že si je i přizpůsobili. Připisovat tato opěvnění Avarům je nesmyslné. Avari do Čech vůbec nikdy nepronikli. Jejich sídla byla ve středních Uhrách, odkudž činili loupežné nájezdy koňmo. Jejich strategie záležela v prudkém přepadu. Jako kočovníci nikde nebudovali pevnosti.

Snad jsou Šance i ostatní hradiska našeho kraje dílem slovanským. Rozhodně není pochyby, že budovatelé přísluželi kmeni rolnickému, trvale ve velkém množství naše kraje obývajícímu. Tak mohutné zemní práce vyžadovaly dlouhého času a množství rukou. Nezapomínejme na nedokonalost pracovních pomůcek. Dosud nebyla věnována pozornost skutečnosti, že je vlastně celý široký kraj opevněn pevnostní soustavou. Už prohlídka mapy nám to praví: Šance — Česov — Prachov — Ostroměř — Chodovice. Všechny tváří k jihu, do údolí, kde sídlil a pracoval rolnický lid. Obrovské pevnosti byly jeho útočištěm v nebezpečí.

Bylo již řečeno, že dnešní šance jsou zříceninou, lépe řečeno, rozvalinou. A div! Příčinou jejich rozvalu nejsou síly přírodní, nýbrž lidské ruce. Událo se to nedávno, asi před dvěma sty lety, někdy kolem roku 1750. Co rolníci v dávnověku vybudovali, rolníci na prahu novověku jako překážku rozmetali. Hluboké, staré hvozdy, jež šance a jejich okolí kryly, byly vykáčeny, násypy pracně rozmetány, plocha srovnána a upravena v pole. Povíme si o tom později.

V dnešní rozvalině marně hledáme původní podobu pevnosti. Pokusíme-li si ji přece vyvolat, lze to učinit proto, že prozkoumáme hradiska zachovalejší, uměle nerozrušená. Nejjasnější obraz poskytuje Hradištko u Ostroměře.

Rozvalina Šanců nám ukazuje, že pevnost měla základnu pravidelného obdélníku, orientovaného podle hlavních stran světových. K východu a k západu delší strany, k jihu a k severu kratší. Strana jižní směřuje ke starohradské kotlině, odkudž také mohl přijít nepřítel. Proto možno soudit, že vchod (brána) byl ve straně severní, jako je i dnes vjezd na pole.

V čem záleželo opevnění? Obvod obdélníkové základny se zdvihal mohutným náspeem z hlíny, jenž zapadal na vnější straně v široký, pravidelně vodou naplněný příkop. Hřbet násypu byl opatřen palisádou, dřevěnou hradbou v podobě mocného plotu. Útočník měl tedy ke zdolání asi 4 metry široký příkop s nadzrženou vodou, pak příkopem stráň násypu a konečně dřevěnou hradbu. Západní strana Šanců, která jediná je nějakou náhodou slušně zachovalá (asi tam zůstal les), ukazuje dodnes příkop a vnější stráň násypu.

Česovské valy, největší známé slovanské hradisko, mají násypy ohromné; pata 24 metrů, výška 12 metrů, příkop 4 metry. Ostroměřské valy: pata 12 metrů, výška 4 metry. Je nápadné, že se opakuje násobek 4. Zajisté to není náhoda. Tehdejší inženýři neměřili ovšem na metry, ale poznáváme, že měřili. Ba víc! Že pracovali podle nějakého zvykem ustáleného plánu. Tato důležitá okolnost napomáhá nám při vybavení původní podoby (rekonstrukci) násypu Šanců. Rozlehlostí menší Šance neměly rozměrů češovských, ale jistě ostroměřských. Šířka u paty 12 metrů, výška od paty k vrchole 4 metry. Příkop jsme již odhadli na 4 metry. Západní strana nám zhruba potvrzuje tyto rozměry. Šance se nám tedy projeví jako obdélníkový prostor, obhnaný 4 metry vysokým hliněným náspeem na 12metrové základně. Odůvodněně lze souditi ještě na příčný násep od východu k západu, čímž vznikly dvě části. Jedna pro lidi, druhá pro stádo. Ne-pochybně bylo postaráno i o odvodnění, jinak by z díla byly dvě nádrže vody. Sklon je k východní straně, kde byla i zásoba vody.

Jak již bylo zdůrazněno, šance nebyly trvalým sídlištěm, ale toliko útočištěm na přechodnou dobu. Proto se nedomyšlejme, že byly uvnitř pohodlně vybaveny. Bylo-li tam trochu těsných stanovitých chatrčí, toť vše. To byl úkryt žen a dětí před nepřízní počasí. Ale i tehdejší ženy byly silné a otužilé, veškerá práce spočívala skoro jen na nich, nebyly daleko poměry otrockého. Muži byli bojovníci, lovci, pastýři stád. Uvažme, že pro tento volný lid byla pevnost tísnivým vězením. Při delším osazení přímo odporným. Dokud nebylo nebezpečí útoku na pevnost, žili bojovníci venku, pozorující či odrážejíce, ba klamajíce nepřítel. Venku se také páslo stádo. Snadno se domyslíme, že i ženy s dětmi se zdržovaly pokud to jen trochu bylo možné v lese mimo náspy. Jak bylo po nebezpečí, všechno se stěhovalo dolů do libáňské kotliny, do trvalých sídlišť — domů. Rozrušil-li nepřítel chatrče, byly rychle opraveny. Přerušeny běh života pevně usídleného rolnického lidu starohradského kouta a libáňské kotliny pokračoval. Jen romantický fantasta si může ve starých hliněných hradiskách představovat hrad, pohodlná obydlí, oltáře bohů, náboženské slavnosti.

Ale snad se zdá, že ohromná práce na vyzdvížení pevnosti byla nadměrná užítku. Nikoli. Pevnost je jistota. Neobjevil-li se útočník, dobře. Přišel-li, bylo obyvatelstvo zachráněno od vyhlazení a odvedení do otroctví. Pevnost byla pojistka. Jen pod její ochranou mohl rolnický lid žít a pracovat. Neměla sloužiti toliko jedné generaci, leč i budoucím pokolením kmene. Proto jí věnovali tolik práce.

I na rozvalinách snadno posoudíme velikost podniku. Bylo třeba vypálit kus věkovitého lesa, odstranit pařezy.

Památné jubileum Foerstrovské

Ve dnech 23., 26. a 27. května bude tomu 50 let, kdy byla v Jičíně ochotnickými silami provedena Foerstrova opera „EVA“. Byla to událost nejen regionálního významu, která měla mimořádný význam i pro další tvorbu Foerstrovu.

Po 20 letech vzpomněli Jičínští provedení „Evy“ v Jičíně v r. 1923 a pozvali k jubilejnímu představení Olomouckou operu na 23. červenec 1943. Tehdy napsal předseda Foerstrový společnosti vzpomínku do místního časopisu nadepsanou „Památné Foerstrovské jubileum jičínské“, z níž si zaslouží připomenout některé myšlenky:

„Jičínské představení ‚Evy‘ z 13. VII. 1943 v reprodukci Olomoucké opery bude představením pamětním. Bude nás přenášeti 20 let zpět, kdy toto zpěvoherní dílo Foerstrovo zaznělo v Jičíně poprvé zásluhou Hudebního spolku a tří dalších korporací. Nám, kdož jsme se tenkrát do Jičína sjeli, abychom je uslyšeli, nevymizí z paměti obraz, který se nám tam naskytl: Jičínským podařilo se opravdu z tohoto náročného podniku udělati krajevou událost, na níž bralo účast i celé široké okolí. Překvapovala skvělá organizace i vysoká úroveň představení. Jičín byl za tímto podnikem celou svou duší i celým svým srdcem. Nám Foerstrovům byla jičínská ‚Eva‘ z května 1923 přímo výmluvnou manifestací českého venkova proti tehdejší oficiální hudební Praze, která Foerstra nedoceňovala a viděla v něm nanejvýše obratného skladatele sborů, nikoli však velikého našeho symfonika a především velikého dramatika. Manifestační přiznání se Jičína k Foerstrovu uměleckému dílu přivedilo v jeho životě i tvorbě obrat, který tehdy ještě nikdo nečekal. Od jičínské provedení jeho ‚Evy‘ v r. 1923 započíná se nová etapa v jeho umělecké tvorbě: etapa radostnější. Vzpomínka na mrtvé dítě jako inspirační moment se od této chvíle poznenáhlu vytrácí a na její místo nastupuje rozdyčténost po novém životě, nyní v 63 letech nově nalezeném a přestálou bolestí prohloubeném a pročištěném. Motiv ‚Evy‘ stává se nyní symbolem tohoto nového života, z něhož Foerstrovský životní klad přímo sálá. Každý, kdo Foerstrovi rozumí, musí tedy být vědom, právě Jičín, že mistra tehdy podchytil v okamžiku pro něj tak osudovém, že mu tak vlil do žil nový život a že před ním rozestřel nové možnosti vývojové.“

Tato výstižná slova dr. Josefa Bartoše z roku 1943 je třeba si připomenout i dnes, kdy od premiéry jičínské provedení Evy uplynulo již 50 let a kdy budeme vzpomínat zanedlouho i padesátého jubilea orchestrálního díla Foerstrova op. 124 „Suita jičínská“, jehož premiéra byla v Jičíně v prosinci 1923 a pražská premiéra pod taktovkou Václava Talicha z 8. března 1924 se setkala s nadšeným uznáním kritiky. Všichni recenzenti se sho-

plánovitě vyměřit a vyznačit násep. Míti zřetel k postačující velikosti. Navršíť mohutné náspy. Znajíce rozměry náspu, snad bychom vypočetili, kolik krychlových metrů těžké jílovité hlíny bylo vyházeno. Do čtyřmetrové výšky! Zeptali bychom se odborníka, kolik metrů hlíny byl mohl skopat a navršíť dnešní dělník, s dnešními krumpáči a lopatami v jednom pracovním dnu. Z toho lehko vypočteme pracovní dny i počet dělníků. Se zřetelem k menší výkonnosti budovatelů i jednoduchému nářadí i k pracem podružným dobře lze počítati s polovičním pracovním výkonem proti dnešku. Nezapomeňme započítati i násep příčný. (Úloha pro školu.)

Nyní, když poněkud známe původní tvář starých šancí, s úctou se díváme na monumentální dílo dávnověkých předků. Oceníme nejen mohutný pracovní výkon, leč i duševní vyspělost a kázeň budovatelů. Bez jistého stupně vzdělanosti, bez soudržnosti, kázně a pořádku bylo toto dílo nemožné.

Doslov. 3. května 1949 zemřel jeden ze zakladatelů KSČ, pokrokový učitel Josef Haken, rodák z Markvartic. Vzpomínáme tohoto výročí otisknutím první kapitoly studie Markvartice u Sobotky, kterou Josef Haken začal psát v době své těžké nemoci za nacistické okupace v roce 1940. Tato rukopisná studie zůstala nakonec nedokončena, ale jistě si naši čtenáři rádi alespoň část přečtou, třebaže je rukopis starý téměř 35 let a některé jeho závěry byly novým bádáním překonány. Je však důkazem, jak Josef Haken miloval svůj rodný kraj a jak důkladně studoval jeho minulost.

dovali v tom, že jde o dílo, které náleží mezi nejvýznamnější skladby Foerstrový z jeho období po návratu do vlasti po r. 1918. **Josef Hutter** tehdy napsal v deníku „Tribuna“ z 10. III. 1924, že suita je jakoby Legenda o štěstí, prozářeném vyrovnáním, jejíž orchestrální zvuk je napojen až jistou milostností, oproštěnou všech vášnivých akcentů, takže je obdivuhodné, jak Foerster dovede své umění uchovati stylově nedotčené nánosy dneška.

Hubert Doležil píše dne 14. III. 1924 v deníku „České slovo“, že autobiografický ráz tohoto díla netkví jen v jeho vnějším popudu a místním rámci, nýbrž sestupuje mnohem hlouběji až k samému poměru umělce k jeho prostředí, k celému problému aktivního uměleckého poslání. Odtud také všechen ten stálý kontemplativní ráz a tón této hudby, její mírný tichý tok a průzračná čistota, velebnost vpravdě mistrovské prostoty a síla duchovního zasvěcení.

Dr. Beneš Jizerský tehdy napsal v Moravsko-slezském denníku z 18. III. 1924, že Jičínská suita je jedno z nejkrásnějších Foerstrových děl, jež zná. Cítíte, že tu hovoří mistr, že jím k nám promlouvá hlas z vyšších oblastí, v nichž bytují osvobozené duše, mimo čas, módu a hesla. Je zde prostota výrazu, apollynská zjasněnost, nejpříznivější ekonomie a při vši ekonomii nevyčerpatelné bohatství invenční.

Z těchto několika ohlasů je význam jičínské provedení „Evy“ z května r. 1923 jako inspiračního podnětu suity nepopíratelný. Mohli bychom poukázat i na další významná díla Foerstrova z doby po r. 1923, kde tento inspirační zdroj je stále patrný.

Vzpomínka po 50 letech stojí tedy jistě za registraci.

Dr. Svatopluk Volf

• **Doktorka psychologie Anna Smržová**, která zemřela 9. března 1974 v Praze, přežila svého muže, soboteckého rodáka ing. Karla Smrže, o celých dvacet let. Po univerzitním studiu pracovala v Poradně pro volbu povolání. Celý život věnovala poradenské službě pro mládež duševně vadnou. Obětavě pomáhala zdolávat její výchovné problémy a zařazovat ji do přiměřené práce. Tak ulehčovala smutný úděl těchto dětí. Ke svým úkolům přistupovala vždy nejen odborně, ale také hluboce lidsky. Stala se vynikající a uznávanou odbornicí ve svém oboru. Publikovala, přednášela, účastnila se mnoha konferencí u nás i v zahraničí. V roce 1965 odešla do důchodu, ale pracovala vytrvale dále — až do doby, kdy nepříznivý zdravotní stav její činnosti ukončil. Čest její památce!

M. B.

CHRÁNĚNÁ KRAJINNÁ OBLAST ČESKÝ RÁJ

(Památku konzervátora státní ochrany přírody v Turnově, zasloužilého lékaře MUDr. Jiřího Šolce)

První chráněná krajinná oblast v Československu byla zřízena na území Českého ráje. Výnos ministerstva kultury o zřízení chráněné krajinné oblasti Český ráj č. 70.261/54 ze dne 1. 3. 1955 byl zveřejněn v Úředním listě ČSR v č. 31. dne 1. 4. 1955.

O zřízení chráněné krajinné oblasti Český ráj se kromě Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody v Praze a jiných úředních orgánů především zasloužil nesmírně obětavý vlastivědný pracovník a okresní konzervátor státní ochrany přírody a krajiny v Turnově MUDr. Jiří Šolc, jehož třetího výročí náhlého úmrtí letos vzpomínáme. MUDr. Jiří Šolc významně zdůvodnil nutnost ochrany přírody a krajiny v tomto tak výjimečně hodnotném a svérázném území, romanticky, avšak výstižně pojmenovaném Českým rájem pražskou uměleckou společeností, která se v 2. polovině minulého století scházela v Lázních Sedmihorkách.

Český ráj splňuje všechny podmínky stanovené zákonem č. 40/56 Sb. o státní ochraně přírody pro tuto kategorii chráněného území. Přírodní krásy, přírodovědecky hodnotné celky, množství geologických útvarů, umístěných v rozsáhlém, malebném a lidskou činností poměrně málo narušeném geografickém celku a navíc řada historických památek, lidové stavby, hodnoty kulturní a rekreační — to vše tu vytváří jednotlivý celek rázovité české krajiny.

Z původně navrženého rozsáhlého celku Českého ráje dostalo se pod přímou státní ochranu území s proslulými skalními městy jižně od Turnova. Do chráněné krajinné oblasti Český ráj (dále jen oblast) o rozloze asi 105 km² spadá Hruboskalsko, Kostecko, Žehrovsko s Příhrázskými skalami a skály kolem vrchu Mužský. Stejně hodnotné území Českého ráje položené severně a severovýchodně od Turnova a Maloskalsko nebylo do oblasti zahrnuto, ačkoliv pro své hodnoty přírodních krás a geologických útvarů zasluhuje plné ochrany.

Hranice oblasti vede od bývalého dvora Kyselovska u Turnova po státní silnici Turnov—Jičín až do obce Ktové, kde za obcí přechází na říčku Libuňku. Sleduje ji až k silnici mezi Újezdem pod Troskami a Troskovicemi. Po ní jde západním směrem k lesu. Po jeho okraji přebíhá na lesní cestu vedoucí na Dola k říčce Žehrovce. Odtud pokračuje cestou na silnici Mladějov—Roveň a přes Roveň a Malechovice do Libošovic. Odtud sleduje silnici na Osek. V ostré zatáčce před Osekem uhýbá západoseverozápadním směrem k jižnímu okraji údolí Plakánku. Po západním okraji lesa, který obklopuje Plakánek, pokračuje kolem státního hradu Kostí a přechází na silnici do Branžeže. Jižně pod Branžeží uhýbá hranice po cestě k hradu Valečovu, kde přechází na silnici do Zásadky a přes Kavčinu, Dneboh a Olšinu ke Kurovodícím. Odtud jde po cestě severním směrem na státní silnici Mnichovo Hradiště—Turnov. Obchází po silnici rybník Žabakor a severně od Žabakoru uhýbá hranice oblastí po silnici ke Žďáru a do Příhráz. Odtud přes Arnoštice pokračuje cestou při okraji lesa k Žehrovce a Kacanovským potokem přechází na silnici Vyskeř—Olešnice. Z Olešnice běží hranice do Všeně, dále po silnici přes Podhájí, Mašov, Pelešany na státní silnici ke Kyselovsku.

V geologickém vývoji oblasti i celého Českého ráje mělo rozhodující význam druhohorní křídové moře. Dále se tu svými sopečnými výlevy uplatnila třetihorní vulkanická činnost a nakonec čtvrtohy se střídáním dob ledových a meziledových s modelační činností vod, větrů a deště se střídáním ročních období. Skalní města jsou zbytky rozleptaného mořského dna z pískových a jílových usazenin z doby před 80 milióny let, které tu zanechaly vrstvu o tloušťce až 200 metrů. Tyto usazeniny zde ukládala „Křídová Jizera“, která podle výzkumu odborníků ústila do mělkého moře mohutnou deltou a přinášela náplavy křemenného a živcového písku s biotitem a muskovitem. V třetihorách vlivem alpsko-karpatského vrásnění vznikají rozsáhlé tektonické poruchy, které vyzvedly značnou část mořského dna. Původně jednolitá pískovcová tabule byla rozlámána na několik ker, které se místy zvedly, místy poklesly. Nadzvedla se například hruboskalská kra, kdežto údolí Libuňky pokleslo. Jedno z ramen Jizery teklo v těchto dobách údolím dnešních podtroseckých rybníků. Svědčí o tom náplavy v okolí Želejova, Trosek a Krčkovic, které obsahují kozákovské drahokamy. V mladších třetihorách vyvěly v oblasti četné sopouchy a čedičové suky, které

pronikly pískovcovou deskou. Známa je dominanta Českého ráje Trosky, dále Vyskeř, Mužský a mnohé menší čedičové vyvýšiny. Další modelaci skalních měst provedlo působení mrazů, deště a větrů ve čtvrtohorách. V okolí Hlavatice, Vyskře, Lažan a Krčkovic nacházíme zajímavé pseudokrasové závrtvy trychtýřovitého tvaru, které vznikly větráním pískovce a vodní erosi. Nápadně vyniká povrch většiny svislých skalních stěn. Stěny množstvím jamek, dutin, říms a římsiček připomínají včelí plástve. Tyto úkazy se skutečně nazývají voštiny neboli aeroxysty. Vznikají větráním nestejnorodých látek, které tmelí jednotlivá pískovcová zrnka. Na této činnosti se podílí vítr, mraz, dešť a chemické pochody. Vyplavením měkkých sedimentů vznikly v oblasti hluboké kaňony, křivolaká údolí a romantické skalní souťsky.

Skalní útvary, sluje a převisy poskytovaly v předhistorických dobách bezpečný útulek prvním obyvatelům. Známe je z mladší doby kamenné skalní sídliště „Čertova ruka“ na Hruboskalsku. Obrovským hradištěm byla skalní bariéra obtáčející vrch Mužský. Dnes je toto místo s četnými skalními světničkami známo pod názvem Drábkové světničky.

To je stručný obraz kraje, posvěceného šlěpějími velikánů české kultury, kteří se tu buď narodili, zde žili, trávili tu chvíle oddechu nebo krajem jen prošli a pak jej opěvovali ve svých dílech. Mnozí z nich zde však vytvořili nesmrtelná díla literární, hudební i malířská, inspirovaná kouzelnou krásou přírodního prostředí i monumenty historickými. Kraj známý prvním modernímu českému básníku Karlu Hyňku Máchovi, kraj výtvarně zvěčnělý rodinou Mánesů a navštěvovaný Svatoplukem Čechem, Josefem Jungmannem, Adolfem Heydukem, Mikolášem Alšem, dr. Miroslavem Tyršem, Karlem Havlíčkem, Janem Nerudou, J. B. Förstem, dr. Zdeňkem Nejedlým a mnohými významnými cizinci.

V přítomné době je oblast cílem přemnohých výprav zahraničních turistů i našich rekreačních, kteří tu tráví dovolenou v zařízeních ROH nebo stanují v autocampech a ostatních vyhrazených tábořištích. Obdivují se nejen krásám přírody, ale navštěvují zříceniny hradů Valdštejna, Valečova, Trosek, prohlížejí si s obdivem nejzachovalejší náš středověký hrad Kost a nádheru zámku Hrubá Skála, kde je nyní umístěna výběrová rekreace pro pracující z domova i ze zahraničí.

Skalní města oblasti jsou kolébkou českého horoleectví. Právě tady zkoušeli poprvé svou odvahu a doved-

Vlastní exlibris L. Dvořáčka (zmenšeno)

nost nestoří horolezeckého sportu. Svislé stěny skalních bloků daly dobrou průpravu našim reprezentantům, mistrům sportu, kteří proslavili československý sport a dobré jméno své vlasti za hranicemi našeho státu.

Příroda oblasti zasluhuje, aby se jí věnovala všemožná péče a ochrana. Vegetace na většinu málo výživných písčích není zrovna nejbohatší. Ve zbytcích se tu uchovávají smíšené lesní porosty, blízké skladbou dřevin původním lesům, například pod zámek Hrubá Skála. Jinak převážně převládají umělé monokultury borovic a smrků. Významná je skupina starých dubů u Lázní Sedmihorek jako zbytek původního lužního háje, která však v posledních letech odumírá, dále staletá dubina u Belvína v poleší Žehrov. Lesnický i osvětový význam má víc jak stoleté arboretum u Hrubé Skály se vzácnými exotickými dřevinami. Na Konicích nedaleko hradu Valdštejna roste skupina kaštanu jedlého. Nejkrásnějším a nejmohutnějším stromem v oblasti je Sementinská lípa nedaleko státního hradu Kosti, kterou bývá za jasného počasí vidět až z Krkonoš. V roce 1974 se bude koruna tohoto chráněného stromu zajišťovat proti rozlomení osazením objímek a táhel. V bučinách a doubravách roste celá řada chráněných rostlinných druhů. Na skalách se zachovaly poslední zbytky reliktních borových porostů, které jsou chráněny spolu s jinými významnými částmi lesa ve státních přírodních rezervacích. Takzvané vrcholové borovice věkovitého stáří dodávají svým malebně pokrouceným vzrůstem skalním útvarům zvláštní působivé krásy.

Na jedné nebo dvou lokalitách rostou horské druhy rostlin plavuň jedlová a žebrovice různolistá. Na skalních stěnách u hradu Kosti nachází své životní podmínky snad jediný rostlinný endemit Českého ráje. Není to čistý druh, jen odchylka knotovky lesní (*Melandryum silvestre* v. *glaberrimum*). Nikde jinde se však nevyskytuje. Ozdobou vlhkých porostů je přeslička obrovská. V podtroseckých údolíčkách roste chráněná hmyzožravá rosnatka okrouhlolistá a z bažin svítí bílé kornoutky chráněného dřábku bahenního. Ačkoliv je v oblasti mnoho rybníků — pod Troskami Rokytnický, Hrudka, Vidlák, Věžák, Krčák, v údolí Žehrovky Podsemínský a Nebák, potom největší rybník Žabakor, u Sedmihorek Bažantník a Pilský, u Podháje Smichousův, u Kosti Bílý a Černý rybník, Partoták a v údolí Plakánku rybník Obora, jen některé z nich ještě zdobí chráněný leknín bílý. Při potocích a mokřadlech překvapuje každého milovníka přírody množství chráněných kosatců žlutých. Z jara, sotva trochu sejde sníh, zabělají se vlhká údolíčka kvítky chráněné bleduje jarní. Ve dvou kaňonovitě utvářených z dolinách, jak se tu těmto rokům říká, nachází se vzácný čípek objímavý, příbuzný kokoříku, který tu místy také roste, například kokořík přeslenatý. Jsou tu i botanicky významné lokality s několika druhy rostlin vstavačovitých. Za povšimnutí stojí zajímavý jev — na poměrně přesně vymezené hranici setkávají se tu dvě prvosenky: chladnomilná prvosenka vyšší a teplomilná prvosenka jarní. Typickým rostlinným prvkem písčitých lesních půd jsou rozsáhlé porosty kapradiny hasivky orličí. Druhé jméno má tato mohutná kapradina od obrazce, který vytvářejí svazky cév, seskupené na průřeze stonku do podoby dvouhlavého orla. Skalní stěny pokrývají místy do dálky ostře svítící žluté povlaky leprariových stádií lišejníku. U Mužského roste teplomilná tráva kavyl Ivanův.

Dobře obhospodařované lovecké revíry nabývají významu mezinárodního, neboť například trofeje muflonů, ulovených v oblasti, dosahují vysokého bodového ocenění. Totéž se dá říci i o srnčí zvěři. Občas se podaří ulovit i divoké prase. Na podzim v roce 1973 se zatoulal do oblasti patrně odněkud z Polska los evropský. Dobré živobytí v těžko přístupných terénech nacházejí liška obecná, jezevec lesní, kuna skalní i lesní, lasice kolčava a hranostaj. V lužních lesících a v břehových porostech je dosti hojná naše nejkrásnější žabička rosníčka zelená. Z plazů je nejhojnější užovka obojková a ještěrka obecná. Nejmenší myš — myška drobná — staví si hnízdo podobně jako ptáci rákosníci mezi stonky rákosy nad vodou nebo v obilí. Dříve nekontrolované a trpěné trampské přespávání a roždělávání ohniček ve skalních slujích mělo za následek vypuzení zajímavé jeskynní fauny. Tak snad téměř vymizel pavouk křížák temnostní a netopýři. Podobně byly vyhubeny soustavným tábořením na některých lokalitách vzácné druhy mravenců.

Ornitologicky nejzajímavější rybník je Žabakor. Má dva

ostrovy porostlé lužním lesem s doupnými duby, v jejichž dutinách často zahnízdí kachna březňáčka. Žabakor je domovem mnoha druhů kachen a vodních ptáků. Je významnou migrační lokalitou vodního ptactva. V době ptačího stěhování lze tu pozorovat vzácnou kachnu zrzohlávku rudozobou, různé druhy bahňáků, volavky popelavé, vzácně volavky červené, stříbřité a bílé, kormorány, sovu pustovku a velké dravce. Orel mořský byl tu již také spatřen. V zimě se tu shromažďuje, pokud nezamrzne průtoková stoka ze Žehrovky, několik druhů severských kachen, zejména morčáci. Byla tady zastižena i potáplice malá a kajka mořská. V posledních několika letech hnízdí zde moudivláček lužní, drobný ptáček zhotovující si umělecky provedené hnízdo vakovitého tvaru s postranním vchodem, které se zavěšené na konce tenkých větviček topolů a bříz houpa nad vodou. Nejhojnějším ptačím obyvatelem Žabakoru je racek chechtavý, jehož kolonie má přes patnáct tisíc jedinců. Vzácně sem zavítají i některé druhy racků mořských.

Skalní útvary poskytují domov naší největší sově, výru velkému. Bohužel, následkem masového provozování horolezeckého sportu, mizí nám tato přírodní památka ze skalních měst a uchyluje se do méně navštěvovaných skalních roklí. Vyskytuje se tu též puštk obecný, sova pálená a sýček obecný. Sokol stěhovavý v posledních letech vymizel z oblasti úplně. Skály a lesy s doupnými stromy oživuje svým houkáním holub doupnák. Z velkých lovných ptáků býval dříve celkem hojný tetřev hlúšec. V poslední době se z našich lesů vytratil úplně. Podobně i tokaniště tetřívku obecných jsou dnes již opuštěna.

V roce 1969 byla zřízena Správa Chráněné krajinné oblasti Český ráj pro území Východočeského kraje jako detašované pracoviště Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody Východočeského kraje v Pardubicích se sídlem v Turnově. Od 1. 1. 1972 je v platnosti návštěvní řád oblasti jako obecně závazné nařízení lidosprávy. Návštěvní řád je zveřejněn na přístupových cestách do oblasti a v turisticky významných místech. Správa oblasti, kromě plnění úkolů souvisejících s ochranou přírody oblasti, kromě operativních řešení často se vyskytujících problémů, zúčastňuje se veškerých jednání a řízení, které se dotýkají zájmů ochrany přírody. Dbá na dodržování návštěvního řádu oblasti s vydatnou pomocí placených a dobrovolných strážců, příslušníků VB, lesníků a národních výborů. Správa oblasti se stará o to, aby přírodní hodnoty oblasti se zlepšovaly a zvyšovaly ve prospěch přírody celé oblasti Českého ráje v souladu s potřebami člověka. Spoléhá přitom na spolupráci, součinnost a pochopení všech občanů. Bohatou přednáškovou a propagační činností snaží se Správa oblasti vychovávat veřejnost, aby považovala přírodu za kulturní majetek celé socialistické společnosti, nezbytně potřebný k jejímu zdravému rozvoji, a aby chápala různá opatření jako nutnost pro zachování a udržení čistého a zdravého přírodního prostředí, pro zachování rovnováhy mezi činností člověka a přírodou.

Miroslav Pojkar

Správa CHKO Český ráj, Turnov

Pohlednice s mapkou Českého ráje z r. 1924
Ze sbírek v. Šulce z Kacanov

FRÁŇA ŠRÁMEK A MY

Alena Růžičková, členka Divadla bří Mrštíků v Brně:

Moje první setkání s Fráňou Šrámkem bylo ohromující. Jako šestnáctiletá jsem hrála Lidku v jeho aktovce Červen a nejspíše vedena jeho skvělými scénickými poznámkami — vyhrála jsem s ní první cenu v sokolských divadelních závodech. Vím přesně ještě dnes, že výhra mne nefascinovala tolik, jako pocit nezměrné radosti, úchvatu z možnosti vyjádřit se, být na jevišti svá, volná, svobodná. Je pravda, že Fráňa Šrámek byl básníkem mládí své doby. Stejně však platí, že zůstane básníkem prvních citových zjištění a neklidů mládí každé doby.

Téměř každým rokem se vracím ve vyučování melodramu na JAMU ke Šrámkovu „protest-songu“ Věčný voják, s hudbou brněnského skladatele Zbyňka Mrkose. Posluchači tento hudebně-literární skvost milují a já s nimi. Zoufalý výkřik hudby a textu je bohužel platný tak jako v době první světové války, kdy vznikl. Či ještě víc?

Po knihách Šrámkových nesahám příliš často. Ale snad je to i proto, že cosi z jejich kouzla ve mně — jako v mnohých z mé generace — zůstalo. V každém případě je to „Stříbrný vítr“. A jsem šťastna, že ještě dnes ho slyším — ať se děje, co se děje.

Spisovatel dr. Josef Strnadel:

Daleko od Humprechtu jsou smrkové hory mého beskydského domova. Nedohlédneš k nim z ochozu této roztodivné kulatiny zdobící soboteckou krajinu, ani od Semtinské lípy, ani ze Střelecké hůry. Ale za úspěšných jar tu včely hučí v třešňovém krajíčku stejně vážně a horlivě jako u nás, polní cesty jsou tu ozdobeny čekankou a rmenem jako u nás, zahrádky zdejší jsou plné hřebíčků a žlutého kvítí jako naše a podzimní večery uléhají do věsu a zamížených vlhkých luk jako u nás. Jako u nás i zde pod trámovými stropy ustarané shrbených dřevěných stavení zbylo ticho po chudých kolébkách a po vynesných stavech, na nichž bylo dotkáno dílo dávného času. Hned při vkročení do první starobylé sobotecké chalupy jsem se tu cítil doma. Přes její prahy jako by přešlo i kus mé mladosti. V korunách stromů zaznívala zároveň s hukotem splavu rozdyčtější řeky mládí ještě slyšitelně písnička modrého rezervisty o rudém květu v modré dálce —

Ještě ve větší dálce a vzdálenější minulosti byly sobotecké věže od sosnového lesa, který obklopoval baráky

koncentráku v brandenburské zemi. Byli jsme tam, čeští studenti, odvěčeni, abychom se už raději nevrátili nebo už nikdy nedostudovali. Hrubě odtrženi od svého domova a od svých rodin, od svých knih, od svých lásek a zájmů a postaveni tváří v tvář surové skutečnosti. A přece bylo třeba žít. Mýlili se, kdož se domnívali, že nám vzali všechno. Nemohli nám vzít naši víru ve svobodu a náš duchovní život. Z paměti se nám začaly vydrolovat verše básníků jako zrnka z klasu a tím chlebem jsme se živili, napsal jsem o tom tak po válce. Vracely nás do světa krásy, do rodné země, rozsvěťovaly naše temné noci, dodávaly nám sílu žít a přežít všechny útrapy. Byly to verše našich i cizích básníků. Mezi nimi i verše Šrámkovy. Vždyť také ony prošly naším studentským mládím a nemohly se z paměti vytratit. Rozpomínám se, že to byly básně Splav, Kdybych byl pastevcem koní, Vřes, Pokání, Raport (báseň Píšu mi psaní jsme si zpívali), které ožily v tom světě nesvobody, hrůzy a číhající smrti. Krása naší české země, krása našeho jazyka a krása plného svobodného života, to všechno bylo pro nás v cizí zemi opravdu chlebem. Pavel Eisner, duch pronikavý a bystrý, správně postřehl, když se o tom dověděl, že poezie zdánlivě beztendenčně se studentům „zaktualizovala do ohniskové palčivosti politické, totiž životní“. Ve své recenzi mé oranienburské čítanky Chléb poezie napsal kromě jiného tato slova: „Říkali si (studenti) Šrámkovy verše Kdybych byl pastevcem koní a cítili patrně do jednoho, že v té zdánlivě měkkosti smutku, sbratřujícího člověka i němou tvář, je síla propastně hluboká, síla prožitku kosmického, a právě proto i politického, tak totiž, že stačí vnější náraz, a z milého koníčka bílého se stane třaskavina nesmiřitelného protestu.“ A na základě dalších příkladů vyvodil, že každá skutečná báseň je skladba politická a připravovatelka převratů.

Na tyto věci jsem myslil, když jsem byl v Šrámkově domě, tak pietně, s láskou a odbornou znalostí vedeném a ochraňovaném panem profesorem Václavem Hejnem. Nelze než blahopřát Sobotce, že má tak nadšeného, obětavého a zasvěceného strážce odkazu a dědictví velkého rodáka.

A bylo to také v tom domě, kde jsem pocítil vděčnost básníkovi a v duchu mu děkoval za všechny studenty, kteří byli v oranienburském (sachsenhausenském) koncentráku, i za ty mrtvé, že se mohli těšit z daru jeho poezie v tom černém čase, na který už raději ani nezpomínáme...

O Šolcově domě a jeho klice

Jak udává zápis na záklopě, byl Šolcův dům postaven roku 1811 nákladem Josefa Šolce. Osudy hospodářů zachytil ve svých vzpomínkách K. V. Rais, který tu v souseedním domě u Sudků o prázdninách žil a tvořil. Tehdy, dvacet let po Šolcově smrti, byly pohnuté osudy Šolcovy rodiny ještě v živé paměti a Rais nám tak zachytil mnohé z toho, co by pak v následujících letech nezajmu o Šolce a jeho dílo jistě zapadlo a zaniklo.

Rodný dům básníkův zůstal stát snad až do začátku století bez jakýchkoliv vnitřních úprav. Dědil se nejprve v rodině Šolcově. Šolcové měli poměrně mládí, a tak se podíly domu připisovaly nezletilým dětem. Žili asi familiárním způsobem. Stačila jim velká seknice, v jejímž rohu stála pec, ústící do černé kuchyně v předsíni. Nad ní byl jediný velký komín, který procházel celým domem. Mělo to velkou výhodu. Topení a vaření neznečišťovalo obytnou místnost a v zimě rozehřáté mohutné komínové těleso temperovalo celý dům.

Na nejstarších fotografiích Sobotky, pocházejících z konce století, vidíme na střeše domu jen tento jediný komín. Druhý se objevuje kolem zlomu století a datuje tak úpravy, které byly v domě podniknuty. Zdá se tedy, že to byli přece jen ještě příslušníci Šolcovy rodiny, kteří začali dům modernizovat. Svědčila by pro to úprava vnitřního schodiště, které bylo ve spodní části zatáčeno a opáreno zábradlím, na jehož začátku je ozdobně řezaný a hoblovaný sloupek. Objevuje se tu tedy v architektuře domu poprvé truhlářská práce. Všechny původní sloupky pavlače jsou totiž vyrobeny sekerou a dlátém. Dochází k vnitřním úpravám v domě. Je rozbořena pec

a místo ní postavena kachlová kamna, která už samozřejmě nemohla potřebovat otevřený komín černé kuchyně. Bylo štěstí, že se staré komínové těleso nedalo zbořit. Jen do oblouku černé kuchyně byl vestaven užší komín. Předsíň byla příčně rozdělena mezistěnou na dvě poloviny. Ve východní stěně domu byla prolomena dvě okna, která osvětlují zadní polovinu předsíni a vedlejší komoru. Z těch dvou místností vzniká jedna bytová jednotka. Druhá je ve velké seknici, třetí v bývalém výměnku, do jehož komory je prolomeno další okno v západní stěně. A na pavlači v komoře je zřízena čtvrtá bytová jednotka. Ve skromných poměrech tu žijí čtyři rodiny, všechny mají dohromady jediný prkenný záchod na dvoře, mezi lidmi se tu hemží drobné domácí zvířectvo. Ukazuje to dost jasně na poměry v posledních letech rakouské monarchie.

Úpravy dle tradice dokončili manželé Jirešovi, kteří dům koupili r. 1908. Roku 1913 ho kupují Rainovi, od r. 1919 je po patnáct let v majetku rodiny Brixovy. Za ní byl skácen velký kaštan na dvoře a lidová tradice vypráví, že od té doby nastaly v životě rodiny různé potíže a neúspěchy. Brixovy postavili vedle schodů na dvoře chlívek a nad ním vysoký přístřešek, který zakrýval i velký kus pavlače. Roku 1935 koupil značně sešlý dům K. Samsňák st. Předchozí majitel K. Brixí měl zařízení v domě dvě místnosti v přízemí (zadní část předsíni a vedlejší komoru, odkud byl vchod do sklepa). V bývalém výminku žil se svou rodinou svrškař Mazuch. Dvůr domu byl z poloviny přeměněn na zahradu, kterou měli pronajatu Loudovi. Dům byl nákladně opraven,

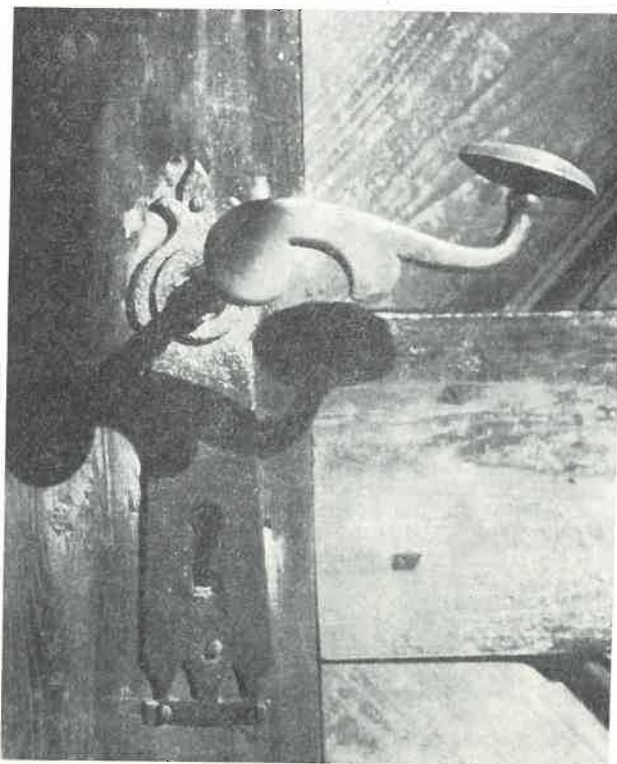
zvláště slaměná střecha si tehdy vyžádala značné obnovy, ale dispozice zůstala v převzatém stavu. Během druhé světové války dům velmi sešel. Obýván byl jen výminek, kam se nastěhovali starí manželé Kyzivátovi. V poválečných letech bylo takřka nemožné dostat materiál na opravy. Rozbitou střechou do budovy teklo, objevila se červená hniloba trámů. Péčí tehdejší předsedkyně MNV v Sobotce D. Bílkové-Kyzivátové přešel dům 6. 1. 1958 do majetku MNV a tím byl dán předpoklad k obnově a záchraně.

Vraťme se ale k opravě z konce století. Tehdy dostaly dveře, které byly častěji užívány, nové kování. Snad až do té doby byly i hlavní dveře opatřeny jen dřevěnou závorou, jaká se zachovala až do poslední opravy na dveřích na pavlač, nebo tu byl nějaký jednoduchý ručně kovaný zámek, které byly na četných vnitřních dveřích v prvním patře a dnes jsou uloženy na Humprechtě. Pak dostaly krabicový zámek s litinovou klikou, který byl ze setrvačnosti přemístěn i na nové modřínové dveře, které byly pořízeny při opravě po roce 1958. Zámek byl na dveřích až do roku 1972, kdy byl nahrazen kováním honosnějším a zajímavějším.

Nově získaný zámek je starý právě 100 let a pochází z domu, který si r. 1873 koupil v Horní Nové Vsi (dnes součást Lázní Bělohradu) Antonín Šulc. K. V. Rais věnoval tomuto člověku velkou pozornost a zachytil blíže jeho osudy ve svých vzpomínkách. Šulc si koupil starý barokní špýchar a dal si ho přestavět na obytný dům. Stavba tehdy stála sice při silnici, ale značně osamělá. Šulc byl obchodník, ale i dovedný lidový výtvarník, malíř. Své schopnosti zneužil k padělání bankovek, jimiž zaplavil široké okolí. Jeho bankovky byly tehdy známé pod názvem „šulcovky“. V domě si zařídil padělatelskou dílnu, která byla odhalena v prvních dnech února 1874. Šulc byl pak odsouzen na doživotí a zemřel v Kartouzích r. 1892. Jeho dům, upravený v tzv. švýcarském stylu s přečnívající střechou, byl prodán v dražbě a udržel se až do nedávna takřka v neporušeném stavu, včetně těžkých, důkladně okovaných domovních dveří. Teprve nedávno ho nový majitel „modernizoval“. Část zboural, odstranil původní okna i dveře, shodil stylovou střechu a tak jen kamenné krakorce dvorního traktu ukazují, že jde o stavbu původem z 18. století. Shodou šťastných okolností se podařilo domovní zámek získat pro Šolcův dům, dokonce i původními ozdobnými ručně kovanými hřebíky, jimiž byl připevněn.

Můžeme si při pohledu na něj vzpomenout, jak za chladného únorového jitra r. 1874 vyšetřující soudce Kobrtsch, doprovázený představeným a radním Nové Vsi, zapisovatelem a pěti četníky prošli v slabém ranním šeru domovními dveřmi, na nichž bylo toto kování, do domu penězokazova a stali se tak začátečním bodem zkázy a rozvratu života nejen jeho, ale celé jeho rodiny. A nelze přitom nevzpomenout ani Karla V. Raise, který zachytil osudy Šulcovy právě tak, jako psal o osudech Šolcových.

K. Samšiňák

Klika Šolcova domu v Sobotce
Foto: Karel Samšiňák

O SOBOTECKÉ POŠTĚ

Jaromír Kuchař

(Dokončení)

II.

Také majitel kosteckého panství naléhal v polovině 18. století na zřízení poštovní stanice v Sobotce. Panství tehdy nebyla jen velkými hospodářskými celky, ale zastávala také funkci úřadu správního, nadřízeného rychtářům v obcích, úřadu finančního a soudu pro všechny obce v obvodu panství. Žádosti Jana Adama Netolického bylo vyhověno a poštovní stanice v Sobotce zřízena roku 1754. Prvním poštmistrem v Sobotce jmenovala dvorní komora — jistě na návrh vrchnosti — kosteckého panského úředníka Františka Brandla. Rozhodnutím dvorské poštovní komory z 22. 3. 1754 obdržel privilegium dědičné pošty (Erblichkeitsprivilegium) a s ním současně také Tobiáš Aur pro Jičín, Karel Sinkh (později se píše Cínk) pro Mnichovo Hradiště, Josef Raab pro Mladou Boleslav, Jan Jetmar pro Vysoké Mýto, Jan Valach pro Litomyšl, Kryštof Koch pro Jablonné, Václav Hischa pro Kuří Vody a Jan Herfort pro Trutnov. Uvádím tyto stanice všechny také z toho důvodu, že s nimi byla sobotecká pošta ve stálém styku, že zřízení naší pošty bylo jen součástí rozšíření dosavadní poštovní sítě.

Asi v souvislosti se svým jmenováním poštmistrem se František Brandl oženil s vdovou Alžbětou Kristiánovou a tak se stal 15. III. 1754 majitelem bohatého domu na soboteckém náměstí, dnešního hotelu Pošta. Z kupního zápisu, uvedeného ve starých městských gruntovních knihách sv. III — č. H-10, se dovidáme, že František Brandl pocházel z Hirsperku (Doksy), stal se otčímem čtyř synů zemřelého aktvára Jiříka Kristiána (Antonína, Jana, Jiříka a Štěpána) a vyženil kromě domu i stodolu, pole a luka v celkové hodnotě 800 zlatých míšeňských.

Od počátku tedy byla pošta umístěna v budově dnešního hotelu Pošta. Navíc užíval nájmem obecního dvora, kde bylo dost místa pro ustájení koní, pro poštovské vozy, pro seno a slámu. Obecní dvůr býval v místech pozdějšího okresního domu naproti dnešní školní budově. Sobotecká pošta obstarávala dopravu poštovních zásilek také pro Turnov, kde poštovní stanice byla zřízena daleko později.

František Brandl zastával svůj úřad jen do března 1764, tedy deset let. Potom od něj přebírá poštovní privilegium se souhlasem dvorské poštovní komise z 24. 3. 1764 Josef Antonín Zich. Ten pocházel z Turnova, kde jeho otec byl zahradníkem. Měl ještě jednoho bratra. Josef Zich byl královským poštmistrem již roku 1747, nevíme však kde. Zich si koupil v roce 1760 dům s pozemky v Turnově ve Františkovské ulici. Roku 1768, tedy již jako sobotecký poštministr, přebírá dům po svém zemřelém otci a vyplácí ostatní dědice. Roku 1785 obdržel erbovní list na šlechtictví s titulem z Rosenfeldu. Jeho manželka Kateřina byla dcerou Celestina Navrátila, jehož matka byla rozená Matyášovská z Matyášovic. Sňatkem se dostal do příbuzenstva s blízkými šlechtickými rodinami. Byla to však šlechta drobná, mnohdy málo majetná, sama sloužící u jiných bohatších pánů nebo žijící na úrovni ostatních nešlechtických občanů.

I příchod Zichův do Sobotky 22. VI. 1764 je zaznamenán ve starých městských gruntovních knihách sv. IV, č. K-57. Dům na náměstí (hotel Pošta) koupil od dědiců Jiříka Kristiána i s nově vystavěnou maštálí, se stodolou, poli a lukami U Kříže, u Kdanic a Pod borovím za 1800 zlatých rýnských hotově zaplacených. Stodolu ale po

roce odprodal za 100 kop míšeňských punčocháři Jiříku Vlachovi, který si ji přestavěl na domek (gruntovní knihy sv. IV, č. K-61) a r. 1766 odprodal i pole U kříže a Pod borovím s nově vystavěnou stodolou u Března Vincenci Šulcovi (gruntovní knihy sv. IV, č. L-10).

Zich provozoval poštmirovský úřad v Sobotce podobně jako Brandl s použitím pronajatého obecního dvora. Úřad vykonával jen do září 1772. Dne 17. 2. 1772 uzavřel v Turnově kontrakt, podle něhož prodal a předal Janu Fleissnerovi „občanský dům“ včetně pěti strychů luk za 1100 zlatých rýnských, propůjčené mu privilegium dědičné pošty za 700 zlatých rýnských. Při podpisu tržní smlouvy vyplatil Fleissner Zichovi hotově 500 zlatých rýnských a zavázal se zbytek 1300 zlatých doplatit do tří měsíců. Dvorská poštovní komora dala k tomuto převodu souhlas dne 8. 8. 1772. Fleissner složil dne 8. 10. 1772 služební přísahu. Zich sám zemřel roku 1776 ve finančních nesnázích, způsobených pravděpodobně jeho nepřiměřenou podnikavostí. Tím mizí Zichové z Rosenfeldu nejen ze Sobotky, nýbrž i z Turnova, kde zůstávají Zichové nešlechtičti.

Ale ještě před 1. světovou válkou byl J. Zich z Rosenfeldu v Rovensku pod Troskami lékárníkem a jednatelem Výboru pro postavení pomníku Sv. Čecha (LA PNP, pozůstalost K. V. Raise).

Umístění poštovní stanice u nás bylo podle zjištěných zemských úřadů stále neuspokojivé, a proto zemská vojenská komise v Praze nařizuje r. 1774 krajskému úřadu v Mladé Boleslavi, aby se postaral o stavbu nového poštovního domu v Sobotce. Krajský úřad tlačil ovšem zase na poštmistra Jana Fleissnera. Ohledně koupě jmenovaného je zápis v pozemkové knize býv. okresního soudu v Sobotce ve svazku II, folio 9, list C, ze dne 23. 1. 1777. V zápisu se mluví o koupi domu č. 84 „mezi gruntem Václava Bůvy a Ignatiusa Baslera z druhé strany“ za 1000 zlatých rýnských, zaplacených Zichovi z Rosenfeldu, „o koupi zahrady od Josefa Stružinského“ vedle Josefa Šimka Předměstského „za 100 zlatých“ a o koupi strychu orné půdy na Bořenovách od Rajmunda Scholze za 90 zlatých“. Zdá se tedy, že Jan Fleissner (tehdy již vážně nemocný a v době zápisu zastoupený) zaplatil rodině Zichové zbytek tržní ceny teprve značně později, takže zápis se stal teprve začátkem roku 1777. Právě tak je pravděpodobné, že teprve Jan Fleissner, tlačen krajským úřadem, přestavěl dům, staré č. 84, do podoby, jakou

Dubnová přeháňka

Foto: Karel Samšiňák

měl dům do začátku našeho století. V soupisu mužského obyvatelstva z 10. 9. 1776 je označen Jan Fleissner již jako majitel domu č. 84, jiného domovního majetku v Sobotce neměl. Podle téhož výkazu je majitelkou domu, staré číslo 101, Barbora Fleissnerová. Jan Fleissner je uváděn někde jako „Chirurg des Marschall-Infanterie-Regiments“. Fleissner zaměštnával jako expeditora na své počtě místního občana Jana Ulricha; měl k němu velkou důvěru a pamatoval na něj taky ve svém testamentu. Pro spojení s Turnovem zaměštnával Fleissner ještě poslíčka Františka Nypla za roční odměnu 30 zlatých. V roce 1788 dává Barbora Fleissnerová poštovnímu eráru peněžitou záruku.

Roku 1794 dělá nemocný Jan Fleissner poslední pořizování, kde stanoví, že poštovní privilegium s nemovitostmi má po jeho smrti užívat jeho bratr František Matěj Fleissner, po smrti tohoto má neztenčený majetek připadnout dceři testatora Jana Fleissnera Terezií Fleissnerové. Roku 1795 přejímá skutečně František Matěj Fleissner naši poštu s nemovitostmi k užívání po svém bratru. V letech 1789–1813 se uvádí jako sobotecký poštmiistr také Josef Fleissner, o němž nevíme, v jakém příbuzenském poměru byl k dříve uváděným Fleissnerům. Roku 1807 umírá sobotecký poštmiistr František Matěj Fleissner. Poštu vede dále Josef Fleissner. V letech 1814–18 se uvádí jako administrátor pošty Václav Řeháček.

Podle odevzdací listiny soboteckého magistrátu z 8. 10. 1816 (poz. kniha okr. soudu v Sobotce sv. III, folio 39, list C) se stala Terezie Fleissnerová, mezitím provdaná Ržežabek, universální dědička svých rodičů Jana a Barbory Fleissnerových, vlastníci c. k. poštovních regalíj a domu č. 215. To již bylo nové číslovaní domů. Kromě domu bylo jí odevzdáno: 25 strychů polí na Bořenovách, strych louky, jeden strych zahrady, další strych zahrady k postavení stodoly a jeden a půl strychu louky „u Kdanic“ a „U křížku“.

Z toho jasně vysvitá, že staré číslo domovní 84 je nové číslo 215. Tak se stala dcera Jana Fleissnera konečně knihovni vlastníci nemovitostí a regalíj; poštovní službu však sama nevykonávala. Tu do roku 1818 vedl, jak jsem již uvedl, Václav Řeháček a po něm do roku 1820 Josef Kristián.

V prvním desetiletí 19. století se objevuje na našem obrázku první člen později tak populární rodiny Svobodovy. U okresního soudu v Sobotce bývala v pozemkové knize sv. I, folio 133, list C, uložena svatební smlouva manželů Františka a Marianny Svobodových, která do slovně zní takto:

Dnes níže psaného dne a roku stala se dobrovolná a nesmíitelná smlouva svadební mezi p. Františkem Svobodou, měšťanem a sousedem města Sobotky jakožto ženichem z jedné též p. Josefem Mittisem panství Svijanského polesným a měšťanem Hradiským jménem a na místě své nezletilé panny dcery Marianny Mittis jakožto nevěsty z strany druhé jak následuje.

Poněvadž nadpravený pan ženich a panna nevěsta bez pochyby a řízením božím v stav manželský vejíti sou uzavřeli, protož tedy oba zasnoubení jeden druhému stav svatého manželstva spolu vejíti a následovně toho sobě vespolek všecku lásku, přímou a věrnou manželskou, tak jak na bohobojný manžele přísluší, slavně přislubujem. Aby pak ale panna nevěsta z strany svého budoucího zaopatření (kdyby totiž pan ženich dřívě než ona zemřítí měl) dostatečně zaopatřena byla, protož tedy on pan ženich František Svoboda jí p. nevěstě Marianně Mittisové nejenom jménem daru svatebního na všech v městě Sobotce posedírujících domích, polích, lučinách a jiných gruntech 4000 fl, pravím čtyři tisíce zlatých renjských slavně upisuje a ona hned — dotýčný všechny reality pro hypotéku speciliter odevzdává, ale také jí často pravenou pannu nevěstu po své smrti za svou universální dědičku všeho svého v čemkoli pozůstávajícího a posedírujícího jmění a domů a všech polních, lesních a lučních a jiných gruntů vejslovně a nejslavněji prohlašuje a ustanovuje příjmo pod smrtí svého dalšího testirování, se svou nemovitostí se tuto vejslovně odříká. Kdyby ale on pan ženich se svou paní nevěstou, resp. nastávající manželkou jedno nebo více dětí sploditi měl a ten příběh ona panna nevěsta mimo všech těch jí ad. 1 darovaných 4000 fl jen jeden stejný díl s dětma s tej po něm zůstale vši nemovitosti dostati a použití má hospodyně však do libosti aneb až do dosáhnutí plnoletosti těch dětí na těch domích všech ostatních realitěv pozůstati a takové nepřetrženě užívati má a bude. Zvrchu pravený pan otec Josef Mittis zavazuje své dceři resp. panně nevěstě do šesti měsíců 1000 fl pravím tisíc

zlatek rejnských hotových složití a jemu panu ženichovi jménem přínosu manželského náležitě do rukou jeho odevzdati a jakož panna nevěsta § 2ho všeho pozůstalého jmění po smrti pana ženicha resp. nastávajícího manžela pana Františka Svobody universální dědičkou sluje a prohlášena jest, tak taky kdyby totiž panna nevěsta z tohoto světa na věčnost se odebrala, on pan ženich ten přínos manželský per 1000 fl sám použítí a k jeho vlastnosti, když žádný v tom manželství dětí před rukama nebudou připadnouti má též dále často jmenovaný pan ženich se vejslovně zavazuje a připovídá se svou nevěstou a nastávající manželkou z ohledu její mladosti a osoby ve všem mírně a povážlivě zachovati jí v ničem neubližovati a v tom v čem by chybovala laskavě jak na moudrého manžela přináležející jí radou a napomenutím přispěti, konečně samo od sebe se rozumí, že tato smlouva svaдебní dle nejvyššího nařízení po skutečný duchovní kopalaci svou úplnou platnost a pak za nezničitelnou považovati býti má. Ku potvrzení toho tuto smlouvu se svolením slavného magistrátu soboteckého tu kde náleží do knih městských a gruntovních vložena býti může. Sign. contrahující strany a p. a p. nevěstou vlastnoručně sou podepsaly a pečetě své přitiskly ale i vedle samých p. p. svědků spolupodpisu schválně se dožádaly. Jenž se stalo v Sychrově na panství svijanské, die 28. September 1809.

Josef Erfurt svědek	L. S. Fr. Svoboda ženich a nevěsta
Augustin Josef Hájek	L. S. Anna Mittis Braut Josef Mittis

Tchán Františka Svobody se jmenoval tedy Mittis a nikoliv Matys, jak uvádí Sakař, a nebyl také nikdy v Mnichově Hradišti poštmistrem, jak je možno zjistit z pośloupnosti tamních poštmistřů i jiných zaměstnanců.

František Svoboda přišel k nám do Sobotky z Turnova právě tak jako první lékárník Fierlinger, jehož manželka byla Anna Svobodová z Turnova. O tři desetiletí později byl další příslušník této sobotecké poštmistrovské rodiny svědkem mladému Fierlingerovi na svatbě. Tyto možná nahodilé skutečnosti svádějí ovšem k otázce, zda nešlo o příbuzenský poměr mezi těmito dvěma kdysi významnými soboteckými rodinami. Manželé František a Marianna Svobodovi (jak jsme viděli, sama se podepsala na svaдебní smlouvě Anna) měli původně dům č. 201 v Sobotce. Pozemková kniha III, folio 100, List C, kdysi u okresního soudu v Sobotce obsahovala kontrakt Franze a Anny Svobodových s Dominikem a Terezií Ržežabkovými. Podle této smlouvy manželé Svobodovi odevzdali dne 4. 4. 1819 manželům Ržežabkovým svůj dům č. 201 a tito jim odevzdali naopak do vlastnictví dům č. 215 s poštovními regaliemi za současného vyrovnání cen. Kontrakt je psán po česku, ale pod podpisy obou manželských dvojic je vždy uveden „Eheleute“.

Čím se František Svoboda od svého šatku r. 1809 do koupě pošty r. 1819 zabýval, nevíme. Pravděpodobně to bylo hospodářství při domě. Vrchní poštovní správa vydala mu dekret dědičné pošty výnosem ze dne 25. 12. 1820, č. 44989/2400. Majetkový převod schválila vrchní poštovní správa výnosem z 10. 2. 1821. V roce 1819–20 spravuje naši poštu Josef Kristián a po něm Josef Mittis, pravděpodobně tchán Svobodův. Od roku 1822 je již uváděn jako poštovní František Svoboda.

Po dvanácti letech ho vybídla vrchní poštovní správa, aby jí předložil doklad svého dědičného privilegia. Svoboda tak činil dne 11. 1. 1834; zasílá ověřený jeho opis a žádá zároveň, aby toto privilegium bylo přeneseno vzhledem k jeho stáří na jeho syna Josefa, který žádost spolupodepsal. Ten byl již u svého otce zaměstnán a jako poštovní expeditoř složil přísahu dne 12. 6. 1831. Poštovní expeditoř vedl záznamy o projížďajících vozech, zapisoval každou osobu, která se k jízdě přihlásila, jménem a příjmením, a vydával jí stvrzenku „rajsebilet“. Za ten zápis dostával expeditoř od cestujících zvláštní odměnu. Kdo zmeškal odjezd svého dostavníku, na který si zaplatil, pozbyl nároku na jízdu i na vrácení zaplaceného jízdného. Největší vzruch býval na stanicích při příjezdu několika vozů. Tu záleželo na expeditořovi, aby dovedl vše zorganizovat a cestující umístit. Později dělaly při tomto umísťování cestujících potíže krinoliny a jiné široké šaty žen.

Vrchní poštovní správa vyhověla žádosti Františka Svobody a výnosem ze dne 20. 12. 1836, 4. 51 858/2233 poštovní privilegium přenesla na syna Josefa Svobodu. Ten složil poštmistrovskou přísahu dne 3. 3. 1837. V registra-tuře c. k. poštovní divise Praha, Statusbuch I, str. 448—9, se uvádí, že poštovní stanice Sobotka patřila pod in-

spektorát v Mladé Boleslavi. Poštovník Josef Svoboda měl vyměřen roční plat 200 zlatých a odškodné za re-cepisové poplatky v částce 50 zlatých 14 krejcarů. Dále mu příslušelo 10 procent z poštovního nad 400 zlatých výnosu. Regál dědičné pošty byl oceněn na 2000 zlatých. Pošta je dědičná a prodejná.

Josef Svoboda starší, narozený 1811 v Sobotce, sloužil poště, počítáme-li i dobu expeditorskou, přes půl století. Byl to muž hezkého zjevu a velmi oblíbený pro svou bodrou a přímou povahu. Když roku 1836 projížděl městem poslední český korunovaný král, rakouský císař Ferdinand zvaný Dobrotivý se svou manželkou, vezl je Svoboda svůj úsek oblečen v gala uniformě. Byly to bílé kožené kalhoty do vysokých leštěných bot, červený frak, opásán byl kordem a na hlavě měl kapalín. V této uniformě si přál také být pochován. V roce 1848 byl velitelem národní gardy. V archivu ministerstva vnitra v Praze se po roce 1918 našel záznam o tom, že byl tajně veden jako osoba politicky podezřelá. Ze Sobotky to byl ještě Rudolf Riegel, dříve c. k. kadet, a Alois Šolc (v záznamech Scholz). Svoboda se Šolcem prý přemlouvali v Sobotce shromážděné národní gardy z okolních měst při svatodušních bouřích k tažení na pomoc Praze. Všichni tři byli ctitelé Karla Havlíčka Borovského. V letech 1861—67 byl Svoboda starostou. Před svou smrtí obdržel záslužný kříž s korunou.

Tento náš poštovník měl dva syny: Josefa, narozeného r. 1836, a Jana, nar. 1843. Měl také sestru, provdanou Kratochvílovou. Josef Svoboda syn navštěvoval nějakou dobu jičínské gymnasium. Později se otcí podařilo, aby se syn stal poštovním expeditorem pro naši poštu a pro tuto funkci složil přísahu dne 15. 5. 1855. Jak dlouho tuto službu vykonával, nevíme. Potkala ho nehoda — ztratily se mu dopisy. Jaké závažnosti a ceny, nevíme, byl však proto suspendován. Víme o tom ze žádosti pošt-mistra Svobody z roku 1861, kdy žádá poštovní ředitelství v Praze, aby převedlo administraci pošty na syna Josefa, suspendovaného pro ztrátu dopisů. Žádosti, snad opakované, nebylo však vyhověno. Josef Svoboda mladší vedl pak rodinné hospodářství a hostinec, který snad byl psán na něho. Roku 1868 byl mladší Svoboda odsouzen po táboru lidu na Valečově na pět let žaláře, avšak nakonec osvobozen. Jeho mladší bratr Jan byl lékárníkem v České Lípě.

Za poštmistrování Josefa Svobody byla zřízena v Turnově konečně samostatná poštovní stanice, takže Sobotka od 1. 9. 1842 turnovskou korespondenci již nedopravovala. Nevíme, zda jde o nahodilou shodu jmen

Z okna

Foto: Karel Samšiňák

či příbuzenský svazek, avšak prvním turnovským pošt-
mistrem byl ustanoven dosavadní tamní expeditor jmé-
nem Jan Svoboda. Zřízením turnovské pošty se příjmy
soboteckého poštmitra zmenšily, a proto jeho služební
požitky byly nově úředně stanoveny. Roku 1852 byly
k sobotecké poště přiděleny také obce: Domousnice, Či-
žovky, Hejkovice, Petkovy, Rabakov, Řitovice, Rokytňany,
Skyšice a Veselice.

V úředních záznamech o naší poště nacházíme dále
záznam, že r. 1868 byla soboteckému postilionu Václavu
Folprichtovi (asi má být Folprechtovi) propůjčena čes-
ná uniforma. Za co, není uvedeno. O nošení uniformem
byly zvláštní předpisy, kde bylo zvlášť stanoveno, kdy
smí zaměstnanec obléci uniformu slavnostní (Galla-
Uniform).

Dne 20. 4. 1875 přibýlo Sobotce další spojení se svě-
tem. Byla zde zřízena telegrafní stanice, oddělená míst-
ně i administrativně od poštovního úřadu, a to v lékárně.
Lékárník Josef Macoun, rodem z Oseka, otec lékárníka
Jaroslava Macouna, vykonával při svém lékárnictví
funkci poštovního manipulanta za roční služné 120 zla-
tých. Těch telegramů přijímaných a odesílaných bylo
u nás jistě poskrovnu.

Oblíbený poštmitr Svoboda starší zemřel ve věku
71 let dne 20. 1. 1882. Administrátorem byl vyššími pošt-
tovními instancemi určen dosavadní expedient Jindřich
Lemle. V zářepí využil ministerstvo pošt tohoto úmrtí
k tomu, že rozhodnutím č. 20174/1884 prohlásilo právo
dědičné pošty v Sobotce za vyhaslé s odůvodněním, že se
ho vzdala vdova Františka Svobodová, synové Josef a
Jan Svobodové a synovec zemřelého Kratochvíl, rada
vrchního zemského soudu. Jde patrně o syna sestry ze-
mřelého poštmitra. Týmž aktem ministerstvo pošt pro-
půjčilo místo v poštovní službě vdově Františce Svobo-
dové, ale na rozdíl od dřívějšího rozhodlo, že admini-
strace pošty se bude dít napříště státní poštovní sprá-
vou. Od 1. 4. 1885 byla telegrafní stanice z lékárny při-
pojena k poště a výkonem telegrafní služby pověřena
Františka Svobodová. Ta zemřela r. 1889.

Dne 12. 4. 1889 počal fungovat poštovní úřad v Dolním
Bousově a ze Sobotky k němu dojížděla pojiždňá pošta
dvakrát denně. V Mladějově byl poštovní úřad zřízen
v roce 1885.

Koncem století byl již poštovní úřad přenesen do ny-
nější budovy na Karlově, kde nám starým Sobotákům
reprezentantem pošty byl poštmitr Jan Slejška, kterého
k nám osud zavál r. 1897 z jihovýchodních Čech. Před
ním se v poštovních stavech uvádí v letech 1889 až
1897 jako poštmitr Josef Svoboda, nepochybně přísluš-
ník svobodovského rodu.

V roce 1900 patřila k naší poště tato místa: Staňkova
Lhota, Lavice, Rakov, Leština, Netolice, Příchov, Zaja-
kury, Ohařice, Drštěkryje, Všeliby, Samšina, Vranovna,
Kumbálov, Betlém, Sobotka s Předměstím a Březnem,
Vesec, Kost a Podkost, Rytířova Lhota, Dobšice, Meziluží,
Malá Lhota, Malechovice, Libošovice, Nepřívěc, Stěblovic-
e, Čálovice, Zájezd, Kouta u Dobšic, Pleskoty, Hůra, Ba-
bylon, Spýšová, Kdanice, Trní, Osek, Ošovice, Střehom,
Dobšín, Kamenice, Matice, Žďárek, Slejřerna, Obora, Ra-
šovec.

Mnozí se ještě pamatují na vždy přívětivé listonoše
Chrpu, Frydrycha, Lacinu a Švobu, které postupně vystří-
dávaly mladší generace. V roce 1912 dostala naše pošta
telefonní ústřednu a po městě byl rozveden telefon. Nás-
tupcem Slejškovým se stal Julius Vogel, který také se
brzy šel s městem a postaral se o rozšíření úředních
prostor pošty na celé přízemí domu. Byl k tomu použit
sousední uprázdněný byt, kde dříve bydlíval jako pen-
sista náš kronikář Sakař. Také s nástupci Vogelovými
měla Sobotka štěstí.

Po přehlednutí této historie naší pošty zbývá nám říci
si něco o denním provozu pošty.

V Schallerově Topografii Čech z roku 1790, sv. IV,
str. 48 se říká, že ze Sobotky do Mnichova Hradiště je
jedna pošta, stejně tak do Jičína a jeden a půl pošty že
je do Mladé Boleslavi. Čtenář by se mýlil, kdyby si to
vykládal tak, že do Jičína a Mnichova Hradiště jezdila
jednou denně pošta, jeden poštovní vůz. Termín „pošta“
v tehdejších úředních názvosloví značí uznanou vzdále-
nost jedné poštovní stanice od stanice sousední. Tato
vzdálenost byla obvykle jedna „pošta“ nejvíce dvě „poš-
ty“. Toto určení „pošt“ bylo důležité hlavně pro určování
tax, odměn a podobně. Poštmitři měli proto eminentní
zájem a snahu, aby vzdálenost od jejich poštovní stanice
k poštovní stanici sousední byla označována co nejvýše.

Za jednu „poštu“ se počítaly dvě poštovní míle. Tak na-
příklad za jednu „poštu“ se počítala vzdálenost ze So-
botky do Jičína! Odhady vzdáleností byly však jen při-
bližné a přihlíželo se také k jiným okolnostem, například
k obtížnosti terénu. Tak došlo k zlepšení mezi Sobotkou
a Mnichovým Hradištěm, místo původní jedné „pošty“
(dvě míle) se trať později prohlásila za půl druhé „poš-
ty“ — tedy tři míle.

Poštovních vozů projíždělo Sobotkou v různých dobách
denně a týdně různý počet. Největší provoz byl pravdě-
podobně mezi Jičínem, Sobotkou a Mladou Boleslaví. Jak
časté byly jízdy do Mnichova Hradiště, nevíme. Roku 1755
byl stanoven poštovní kurs Praha, Milovice (u Hořic,
později přímo Hořice), Jičín, Sobotka, Mnichovo Hra-
diště. O rok později byla zřízena dvorskou poštovní ko-
misí poštovní linka z Olomouce do Hradce Králové, dále
na Jičín, Sobotku do Mladé Boleslavi. Na mapě svob. pána
Mezburga z r. 1787 se uvádí Sobotka jako stanice na
lince z Prahy do Mladé Boleslavi, k Jičínu, Trutnovu a do
Pruského Slezska.

Roku 1837 jezdila ze Sobotky rychlá pošta (Eilwagen)
do Jičína a Mladé Boleslavi; do Mnichova Hradiště je-
zdila pošta obyčejná (Stellwagen). Roku 1841 zřízena
rychlíková linka s kursem: Mladá Boleslav, Sobotka,
Jičín, Nová Paka, Trutnov, Landshut a Vratislav v Prus-
kém Slezsku. Sobotkou projížděla také pošta z Jičína
do Rumburka. Roku 1868 jezdil ze Sobotky poštovský
„rychlík“ dvakrát denně do Jičína a dvakrát denně do
Mladé Boleslavi. Za dopravu osoby ze Sobotky do Jičína
se platilo v té době 60 krejcarů a do Boleslavi 90 krej-
carů, což bylo dost peněz. Ještě roku 1882 jezdil na trať
Jičín—Sobotka—Mladá Boleslav rychlý poštovní vůz, kte-
rý z Jičína vyjížděl vždy v 10 hodin dopoledne a v 10
hodin večer.

Ale to už poštovní vozy navazovaly na vlaky. Z Tur-
nova do Kralup jezdil viak již od podzimu 1865, později
vystavěna trať z Bakova do České Lípy a z Bakova do
Kopidlna. V roce 1906 měla Sobotka již vlastní želez-
niční stanici, k níž přivázela pošta.

Po první světové válce počaly po bývalých tratích pošt-
tovských vozů jezdit autobusy, které pojmu skoro de-
setkrát více osob, jsou rychlejší a levnější.

Prameny:

- Opisy úředních aktů, týkajících se poštovních stanic
Sobotka, Jičín, Mladá Boleslav, Mnichovo Hradiště, Turnov
a Dolní Bousov, pořízené G. Dragounem, uložené v Pošt-
tovním muzeu v Praze
Záběhlícký: Dějiny pošt, telegrafu a telefonu v českých
zemích
Effenberger: Geschichte der oesterreich. Post
Týž: Aus den alten Postakten
Ottův slovník naučný: heslo Čechy
Svátek: Obrazy z kult. dějin českých
Všetečka: K vývoji pražské pošty, čas. Filatelista, 1971
Lustig: Ottenfeldův poštovní rychlík, čas. Čs. pošta, 1936
Schaller: Topografie des Königreichs Böhmen
Engelmann: Monografie c. k. pošt. úřadu v Jičíně
Rudolf V.: Staré obrázky boleslavské
Roubík Fr.: Silnice v Čechách a jejich vývoj
Týž: Na českém venkově 1848
Týž: ústní informace
Sakař: Paměti Sobotky
Černý: Památník soboteckých a okolních rodáků, 1882
Šimák: článek o turnovské šlechtě, Časopis Společnosti
přátel starožitností, 1902
Doerr: Der Adel
Heller Servác: Z minulé doby
Kopetz: Plaudereien eines alten Pragers
Srb: Z půl století

D N E S . . .

Dnes z Přivýšiny hledím na Vinici,
i temnou Hůru vidím před Bezdězem --
ty lesy za Kostí teď v slunci svítí
a příkrý Střelec za Pařezem . . .

Vše přede mnou
jak krásný obraz leží,
vše blízké, jasné, kam jen oči zvednu —
jen přes temný vrch Hůry tuším stěží:
k svým lesům víc už nedohlédnu!

Jaroslav Šulc

O NÁLEZU MINCÍ V PODKOSTI

Čtenáři Zpravodaje Šrámkovy Sobotky se jistě pamatují na zprávu o nálezu mincí, která byla otištěna v č. 9 z roku 1967, str. 5. Slíbili jsme tehdy podat další zprávy o tomto nálezu mincí, největším dochovaném z oblasti Českého ráje. Činíme-li tak teprve dnes, je to proto, že zpracování celého nálezů bylo poměrně obtížné a časově náročné.

Dne 15. VII. 1967 našli Miroslav Folprecht z Dobšína a jeho bratranec Miroslav Drahoňovský u pomníků mince uschované ve dvou nádobkách. Nález řádně ohlásili a byl převzat Krajským muzeem v Hradci Králové. Po dohledání roztroušených mincí nález obsahuje celkem 4659 kusů mincí z let 1537—1718. Nejstarší mincí je dvoukrajec solnohradského arcibiskupa Matouše Langa, nejmladší je krajec z Braniborska-Bayreuthu. V nálezů jsou ražby zemí Koruny české (české, moravské, slezské, olomouckého biskupství) a ostatních zemí rakouské říše (ražby korutanské, štyrské, tyrolské a uherské). Dále je zastoupena skoro celá střední Evropa, zejména německá knížectví (např. Bavorsko, Branibory, Meklenbursko-Zvěřínsko, Sasko-Coburg, Württembersko), města (Augsburg, Brunšvik, Hildesheim, Kostnice, Norimberk, Northeim, Řezno, Strassburg, Ulm) a církevní území (biskupství Bamberg, biskupství Chur; opatství Kempten). Ze vzdálenějších zemí je zastoupena Litva a Francie.

Přestože jsou v nálezů mince více než čtyřicet států, zemí, měst a církevních území, jádro nálezů tvoří ražby z habsburské říše, z těch opět z území českého státu a z těch je nejvíce — ale současně i absolutně nejvíce — ražeb slezských. Z celkového počtu 4659 mincí je 2878 slezských vládních mincí a dalších 1000 exemplářů pochází ze slezských knížectví. Překvapivě nízký počet je českých ražeb a opět překvapivě vysoké je číslo ražeb ze Slezska. Tuto skutečnost si můžeme vysvětlit tak, že majitel depotu byl v nějakém vztahu vůči této zemi. Pro tento závěr mluví nejen vysoké procento slezských ražeb, ale zejména místo ukrytí depotu. Místní majitel by mince schoval na vlastním pozemku či ve vlastním stavení. Cizinec procházející tímto regionem, který počítá, že se sem opět vrátí, aby si ukrytý poklad vyzvedl, ho ukryje v blízkosti cesty na nápadném místě, kterým přírodní útvar pískovcových skal nesporně dodnes je, aby při dalším průchodu po této cestě mince bez obtíží našel. Dutina pod skalním převisem v lese v blízkosti staré cesty byla vskutku ideálním místem pro ukrytí mincí.

Další překvapivou skutečností je neexistence hodnotnějších ražeb v tomto depotu. Masa podkosteckého nálezů mincí je tvořena trojníky a krajecy, tříkrajeců je málo, šestikrajeců ještě méně, patnáctikrajeců jen 11, tolar pouze 1 a ještě francouzský. V přepočtu to ale nebyla suma tak malá — činila zhruba 60 zlatých rýnských. Majitel si v době zakopání mohl za tyto peníze koupit u nás 6—7 krav nebo menší vesnický domek.

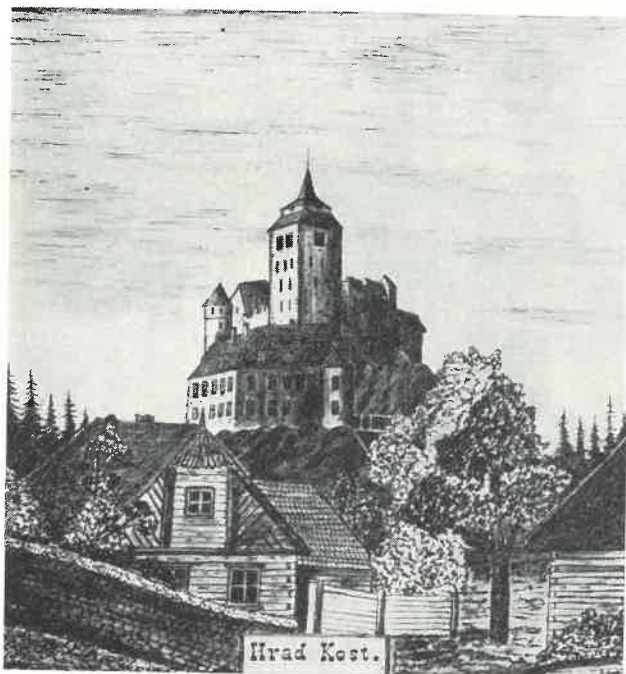
Mince byly uschovány někdy těsně po roce 1718 — nejmladší exempláře z tohoto depotu mají ještě takřka ražební lesk. Z toho, co jsme se o nálezů dozvěděli, nelze vyčíst žádné dramatické důvody vedoucí k uschování mincí. Obec Podkost patřila ke kosteckému panství, které v té době bylo majetkem Františka Josefa hraběte Černína. Panství nebylo ohroženo žádnými velkými otřesy vedoucími obyčejně k teauraci mincí — váleč-

nými událostmi, povstáním nevolníků či epidemií. Byla to prvá léta panování císaře Karla VI. (1711—1740), poznamenaná vítěznou válkou s Turky, ukončenou roku 1718 mírem v Požarevcích. Tato válka se Kostecka dotkla jen nepřímo — byla to léta plného prosazení nevolnictví a stupňujícího se kontribučního zatížení českého poddaného.

Podkostecký nález je nepochybně jedním z početných největších mincovních depotů z oblasti Českého ráje a zřejmě i jedním z nejdůležitějších nálezů tolarového období nejen tohoto regionu. Jeho význam spočívá zejména v drobných slezských ražbách a jejich ornamentálních variantách. Důležitost nálezů podtrhuje i ta skutečnost, že se podařilo tento depot obsahující 4659 mincí a 2 nádoby zpracovat a bezpečně uložit, a tak ho zachránit pro numismatické bádání současné i budoucí, že ho nestihl smutný osud rozchvácení nesvědčitými sběrateli jako tolik jiných velkých a rovněž významných nálezů v minulosti. Náš dík za to patří nejen mladým nálezům, ale všem regionálním pracovníkům, kteří pochopili význam nálezů a postarali se, aby se depot dostal do muzea.

Podrobný popis nálezů bude publikován v některém z připravovaných svazků Numismatického sborníku, pravděpodobně ve XIV. svazku, který vyjde asi v roce 1977.

Jaroslav Šůla

Jan Kubů: Kost s původní Helikarovou hospodou
Kresba z r. 1891 Foto: B. Sýkora

Krajový povídkář

Bohumil Bouška se narodil v Praze 4. dubna 1864. Vystudoval reálku a odešel jako učitel na Turnovsko. Učil nejprve v Dolánkách, pak ve Všelbicích, odkud odešel jako správce školy do Smržova, Modlibohova a konečně roku 1911 do Troskovic. Tam učil až do svého odchodu na odpočinek 31. ledna 1926.

Ve všech svých působících se snažil pozdvihnout kulturní život. Oživoval spolky divadelních ochotníků, psal proslavy a příležitostně básně. Pilně se také zabýval vlastivědou aspoň v tom rozsahu, jak tehdy byla chápána, totiž kompilováním údajů z literatury nejrůznější úrovně. To, co se takto dověděl, používal při psaní článků propagujících Český ráj a jeho blízké okolí, hlavně Turnovsko. Napsal také několik povídek, z nichž povídka „Poustevnice v Lažanských lomech“ je umístěna do okolí Sobotky. Je to romantické vyprávění o lásce kosteckého pána Jana Adama Netolického k selské dceři. Láska

končí tragedií, milenci se musí rozejít, hradní pán si bere šlechtici, dívka se po čase objeví jako poustevnice v Lažanských lomech. Na konci života se milenci setkají a umřou v tentýž den. Nad hrobem poustevnice pak někdo vysekal do skály její podobu.

Bouška vyšel při psaní své povídky z Mikovcova popisu hradu Kostí. Dočetl se tam o životních osudech Jana Adama Netolického a o nešťastném konci jeho manželství s měšťanskou dcerkou. Vzal odtud i datum jeho smrti 20. září 1769. Děj situoval do zaniklé vesnice Proseče u Kostí a při toulkách krajem si všiml drobné lidové plastiky v Lažanských lomech.

Povídka vyšla v kalendáři na rok 1918. Upozornil na ni sychrovský sběratel Josef Scheybal a před desíti lety, k stému výročí narození B. Boušky, byla povídka reprodukována fotograficky pro několik soboteckých přátel.
K. S.

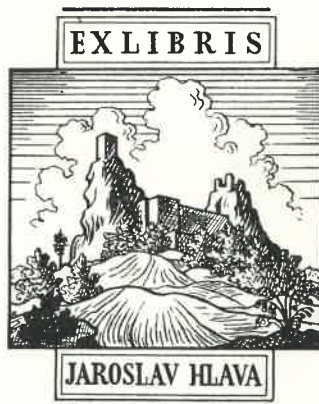
Mistr Karel Kinský

K dosud neobjeveným drahokamům bohaté kulturní klenotnice Českého ráje patří dílo Karla Kinského. Vyrostlá z granátonosné turnovské země cizelérsky dokonale, prosvícené něžností barev i tvarů, prodchnuté potěšením tak zřejmým, že cíl umělcova snažení je prozrazen na první pohled: dělat lidem radost.

Jména učitelů, z nichž každé je dnes pojmem — František Kysela, V. H. Brunner, Eduard Karel, Jaroslav Benda — stejně jako jména velkých životních přátel — Cyril Bouda, Karel Svolinský, František Kaván, Karel Vik, Otakar Mrkvička — napovídají, že vztah posledního mužského potomka zchudlé větve starého českého rodu ke krásám života a svodům umění bude vášnivý a vytrvalý, jako vztah předků k vzácnému českému kameni, jehož se stali po generace šlechtiteli.

Karel Kinský se narodil 2. srpna 1901 v Turnově a město svých předků — až na pražské studium a pařížskou cestu — nikdy neopustil až do smrti 28. března 1969. Je zamilován do rodného kraje a slouží mu s oddaností doživotního milence — nerozeznává mezi prací drobnou, příležitostnou a velkým uměleckým dílem, všechno je dobré co proslaví rodné město. Navrhuje a upravuje Pamětní knihu Turnova s touž péčí, s jakou uchová ve třech stech dvaceti kresbách původní tvář starého města. Z půl páté stovky článků dozvídají se čtenáři nejrozsáhlejších listů o lidech, kteří zanechali v kraji svou stopu. Patří k nim Tyl, Bezruč, Aleš. Na čtrnácti výstavách seznamuje spoluobčany s dílem svých přátel. Protože je déle než dvacet let archivářem ochotnického spolku, napíše jeho kroniku a inscenuje Divadelní výstavu. Má zásluhu o místní muzeum, stejně jako a Turnovské dílo.

Vydá četné soukromé tisky o místních umělcích a jeho Kulturní místopis obsahuje vzácné informace o životě a díle téměř šesti set pozoruhodných postav Turnovska.

Exlibris
Jaroslava Hlavy
Zinkografie
Karla Kinského
z r. 1951

A protože Místopis města Turnova zůstává v rukopise, informuje o svých nálezech ústně — za třicet let dvě stě přednášek.

V jeho miniaturních malbách květin a travin, detailních záběrech cest a strání, v kouzelném mikrokosmu malířova milovaného světa je uchována vysoká tradiční profesionalita předchůdců i osobitý lidský výraz, plně i vznět, věrnost i vášeň, poznamenaná snahou zachytit každý, sotva slyšitelný tón, jenom když patří k melodii města.

V jedné disciplíně pronikne jeho jméno do světa. Kinského knižní značky jsou proslulé daleko za hranicemi, dostanou se až do Lisabonu a Los Angeles. Právě v těchto drobných grafických skvostech vyzrává jeho umělecký vývoj až k mistrovství uznávanému specialisty jedné z nejjemnějších výtvarných šarží — to proto, že k virtuositě s vlásečnicí druží se postřeh a vtip, daný jen vynikajícím z oboru. Postřeh, který citlivě napoví správný výraz, vyjadřující charakteristické vlastnosti majitele značky. Nepůjde tentokrát jen o náměty z Českého ráje, ač stále zaujímají přední místo. Z drobných vroucích poselství, vysílaných ze starého domu v Riegrově ulici, potěší se mnoho umělcových přátel z Prahy a z celé vlasti a budou mezi nimi znalci i pouzí obdivovatelé, umělci štětce, dláta i pera, hudebníci, přátelé krásy — v každém případě však rozeznávající machu od kumštu, vtip od neomalenosti — proto nebude snadné dát každému, co jeho jest a dát to vznešeně. Dokázal-li každým svým novým listem, že je právě tak vtipný jako umělecky výstojný, svědčí to opět a opět o jeho celoživotní koncepci: dávat lidem radost. Každému pak tu jeho, osobní a osobitou důvěrně a vřele jako přátelský stisk ruky. Přátelům jsou to dílka známá jako Soubory ex-libris Karla Kinského. Vydávají je v konvolutech desíti až patnácti kusů dvě věhlasné turnovské tiskárny Müller a spol. a Jiránek. Od roku 1926 do podzimu 1967 dostane se do rukou šťastných sběratelů jedenatřicet souborů. Jak počtem, tak i úpravou drží patrně Karel Kinský jedno z předních míst mezi světovými grafiky, tvůrci knižních značek. Umělecká knihařská dílna Jendy Rajmana v Rožďalovicích vydává soubor obsahující stopadesát čísel, vytvořených v letech 1928 až 1937. Monografie — jen dvě stě výtisků — obsahuje více než čtyřicet exlibris z původních zinkografických štočků, přílohy dřevorytové, barevné autotypie a zasvěcený výklad umělcova díla z pera Otakara Hradečného, jehož zásluhou vlastně soubor vychází.

Vzpomínáme-li dnes díla a života Karla Kinského, nejde o pouhou reminiscenci a nostalgický povzdech nad dílem umělce, který r. 1969 odešel a který — jak sám říkával — zůstal sedět v hnízdě, nenalézaje odvahu opustit prostředí nejmilovanější. Vzpomínka je splátkou na dluh, jehož výši dovedou posoudit především ti, kterým umělec rozdal své nejvzácnější dary. Drobný lístek, trávu ve větru, jítfní úsměv, vidinu malého ráje, radost. A. B.

● V době našich babiček nebyly známé ani kachlíčky, ani omyvatelné nátěry zdí a tak si hospodyňky chránily exponovaná místa nad pracovním stolem plátěnými kuchařkami. Tyto kuchařky byly v módě velmi dlouho a bývaly zdobeny nejrůznějšími způsoby. Většinou si je vyšívaly dívky do výbavy podle vzorů otiskovaných v módních časopisech nebo podle předtisků na látku. Dnes už sotva kdo takové kuchařky používá. Staly se však předmětem zájmu některých sběratelů. Nás zajímají samozřejmě kuchařky se soboteckými motivy, které mají málo společného s kuchyňskou prací, dokumentují ale přísloušný vztah soboteckých občanů k městu a okolí. Známe zatím dvě takové kuchařky. První s textem „Nad Sobotkou je háječek“, text druhé vychází ze „Soboteckých písniček“ J. Soukala: „Usedla si holubička na kostecké věži“. K této druhé se zachovala i původní kreslená pauza. Podle secesního pseudodilového ornamentu i podle historizujících kostýmů se domníváme, že kuchařky vznikly kolem roku 1920 a podle stylu kresby je možno s velkou pravděpodobností označit za autora J. Mencla.

Koncerty na Kosti

SYMPOSIUM MUSICUM, soubor pěstitelů hudby na historických nástrojích, vznikl krátce po druhé světové válce zprvu jako trio smyčcových nástrojů s cembalem. V průběhu činnosti došlo k postupnému rozšiřování souboru až na sedm členů, kteří se dnes věnují soustavné musikologické činnosti, oživující zaniklé skladby dávných zapomenutých významných skladatelů na rekonstruovaných dobových nástrojích, zhotovených podle dochovaných historických exemplářů nebo podle jejich reprodukcí na obrazech mistrů.

Sbírka hudebních nástrojů, které Symposium Musicum používá na svých koncertech, obsahuje dnes téměř 50 exemplářů a je neustále doplňována. Zejména v zahraničí vzbuzují tyto nástroje zasloužený ohlas. Jsou to: fiduly, chrotta, trumšajty, loutny, české křídlo, violy da gamba, viola d'amore, zobcové flétny renesančního i barokního typu, příčná flétna, kamzičí rohy, šalmaje, pumorty, kornamusa, kortholt, zakřivené rohy, cinky, serpent, portativ a cembalo. Tuto sbírku doplňují četné bicí nástroje, jež byly všechny rekonstruovány podle jediných zachovaných pramenů na starých vyobrazeních.

Za své bohaté umělecké činnosti absolvovalo Symposium Musicum nesčetné koncerty ve všech větších československých městech a mnohokrát účinkovalo v zahraničí, zejména v Belgii, Dánsku, Francii, Holandsku, Itálii, Lucembursku, NDR, NSR, Rakousku, Řecku, Španělsku, Švédsku a Švýcarsku. Kromě koncertní činnosti věnuje se též nahrávání pro rozhlas, televizi a gramofonové společnosti doma i v zahraničí.

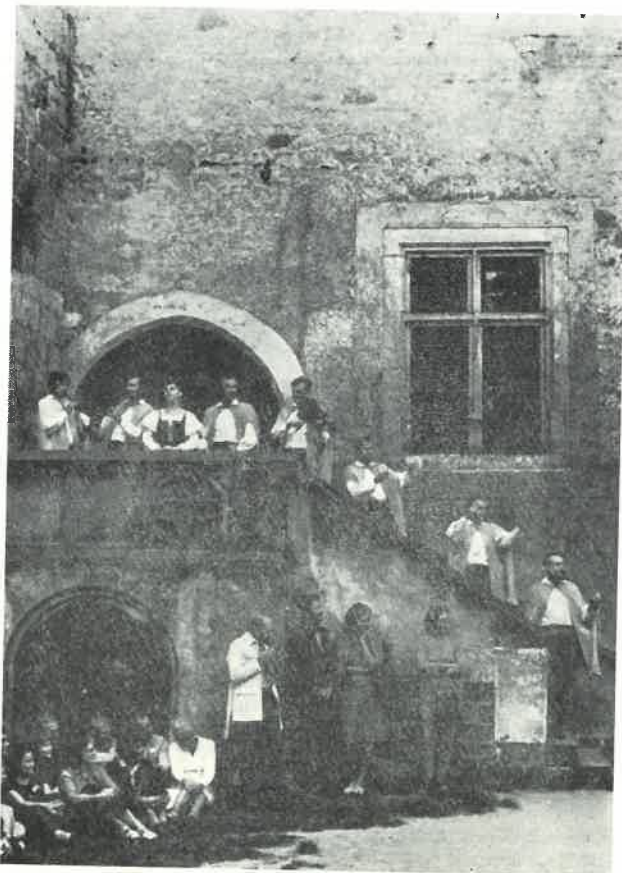
Na hradě Kosti vystoupí v první den letošní Šrámkovy Sobotky 30. června. Uvede pořad „Hudba na hradech a zámcích“, obsahující skladby hrané v Praze za vlády Karla IV. a Rudolfa II., anglická díla z období alžbětinského a hudbu provozovanou na dožecím dvoře v Benátkách v 16. a 17. století.

Miloslav Klement

Snímkem D. Illíka se vracíme ještě jednou ke koncertu skupiny Chorea bohémica. Představuje hudebníky při vystoupení na Kosti 20. září 1973. Soubor Chorea bohémica připravil právě dlouhohrající desku, která se objeví na trhu v první polovině roku 1974 a na jejímž přebalu budou velké barevné fotografie z kosteckého koncertu. S tímto oblíbeným souborem se letos na Kosti setkáme 27. července, kdy se zde slaví Annenská pouť — a právě k této pouti nastudoval soubor jedinečný program.

10. srpna uslyšíme na hradním nádvoří koncert Pražského dechového kvinteta.

Koncerty na Kosti se díky přísnému výběru repertoáru a znamenitému akustickému prostředí na nádvoří staly velmi známé a mají už stálou obec posluchačů, kteří pravidelně přijíždějí i z Prahy. Věříme, že v Roce české hudby se zvýší i počet návštěvníků ze Sobotecka.

Z MINULOSTI SAMŠINY

Samšinský farář, pozdější kopidlenský děkan, národní buditel František Alois Vacek napsal v r. 1817 pěkný článek o minulosti Samšiny a okolí. Vyšel německy v tzv. Hormayerově archivu s názvem Geschichte der Dynasten des ehemaligen freyen Guts Samschin und der Edelsitze Drschtiekrajs und Mackow. Zvláště pečlivě popisuje Vacek samšinský chrám a památky, které v něm byly uloženy. O některých se dovídal už jen ze starších zápisů, tak například o praporci se jménem Jana Gerstorfa z Gerstorfu, na němž byl dle Schallerova popisu letopočet 1617, tedy datum Janovy smrti. Vacek uvádí datum 1607 a domnívá se, že praporec byl válečnou zástavou Janovou v tureckých válkách. Zdá se mi však správnější údaj Schallerův. Šlo asi o pohřební praporec, které tehdy byly obvyklé — u nás se zachovaly ale málo, snad jen na hrobě Petra Voka z Rožmberka.

Neméně zajímavým předmětem v chrámu byla dřevěná deska s následujícími verši (otisknými též v Květech roč. 1 — 1865/6, str. 324). Deska byla pořízena kolem roku 1575.

Zde se pocestní zastavte,
kdo jsem já byla, považte.
Někdejší paní v Samšině:
O marnost, již ležím v hlíně.
Pod oltářem Matky Boží
v Kerstorfském mrtvých loži
v chrámu toho v levou stranu.

Kýž z ní brzy vroucně vstanu.
Dvacátý pátý listopad
Životu mého list pópád
v třicátým šestým létu.
Tak zelený věk uschl mi tu.
Uschly tři hory zelený,
uschly i můj kvítek červený,
uschly ty čerstvý líjany,
uschnete tak, páni, panny.

Protož těch veršů čtenáři
marnosti nevěřte záři,
neb život vinš stálý není,
skrz smrt v hodině se změní,
pokudž je vám hlava zdráva,
v ní slech, rozum, dobrá správa,
vstaňte ze sna, nechte zlosti,
utečte se k Boží milosti.
Utečte a víc nestájte,
na mne mrtvou pamatujte,
abych brzo z hlubokosti
dostala se do radosti.
Tento nápis, který čtete,
zde před oltářem klekněte,
modlete se za mne, žádám vás
jednou Otčenáš a Zdravas.

K. S.

NEJSTARŠÍ JZD NA SOBOTECKU

Letošního roku uplynulo již 25 let od začátků socializace našeho venkova. V roce 1949 bylo započato se zemědělskou velkovýrobou. Tento nástup nebyl však v každé obci úspěšný. Jednotná zemědělská družstva se zakládala, avšak postupem doby se někde na čas zase rozpadla. Jedním z jednotných zemědělských družstev, které od svého založení v r. 1949 zůstalo nepřetržitě věrno socialistickému poslání, bylo JZD v Oseku. Jako první družstvo na Sobotecku bylo dne 9. června 1949 schváleno ONV v Mnichově Hradišti. Předsedou družstva byl zvolen s. Václav Linka. Byly zakoupeny první stroje (traktor, samovaz, vlečný vůz) k úspěšnému zvládnutí všech prací. Družstevníci přes počáteční potíže pokračovali v socializaci vesnice. Rozorávaly se meze, vznikaly větší celky za účelem lepšího využití mechanizačních prostředků, začínaly se společně stavět hospodářské budovy, především kravín. Docilované dobré hospodářské výsledky družstva byly dobrým příkladem ostatním země-

dělcům, kteří zůstávali dosud stranou, a vedly je ke vstupu do jednotného zemědělského družstva.

Každým rokem rostla členská základna i celková výměra zemědělské půdy družstva. Úplné socializace vesnice bylo docíleno v roce 1959. Od roku 1963 se sloučilo JZD Osek se sousedním družstvem Kdanice-Trnín. Tento zvětšený celek o výměře 425 ha zemědělské půdy zůstal samostatný až do roku 1973. V tomto roce nastalo další sloučení s JZD „Nástup“ Sobotka.

Doba 25 let je vhodná k zamyšlení a porovnání začátků budování jednotných zemědělských družstev s dnešní skutečností. Nyní všichni víme, že úsilí zakladatelů družstev nebylo marné. Dnešní vyspělá mechanizace, velká investiční výstavba, dosahované hospodářské výsledky družstev a životní úroveň družstevníků jsou jasným dokladem toho, že před 25 lety nastoupená cesta k vybudování zemědělské velkovýroby byla správná.

Josef Černý, předseda MNV Osek

Pomístní jména v okolí Hubojed

Hubojedy jsou malá vesnička, která za mého mládí měla kolem třiceti stavení. To bylo před padesáti — šedesáti lety. Dnes tu není domů o moc víc, ale pomalu se zapomíná, jak se nazývaly jednotlivá pole a louky v okolí vsi. Proto jsem si zavzpomínala, jak jsme jim za mého mládí říkali, a uvádím alespoň stručně soupis těchto pojmenování.

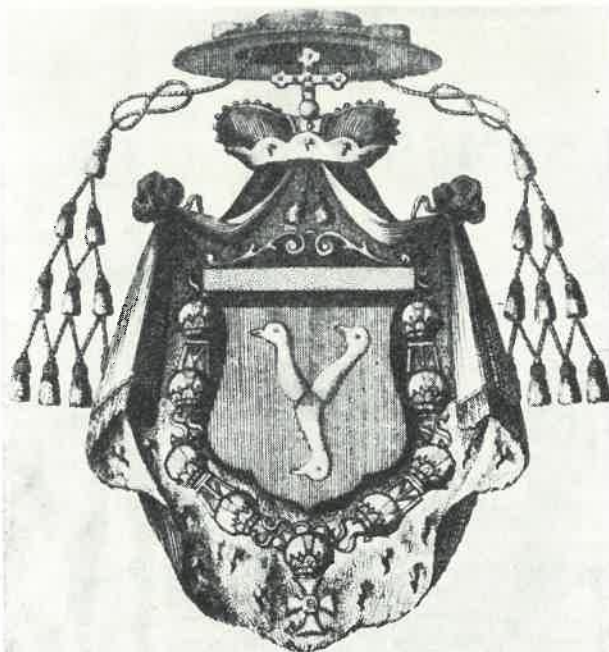
Jdeme-li do Hubojed od mladějovské silnice, stojí po levé straně bývalý mlýn. Proto se zde polím i lukám říkalo **U mlýna**. Pak následoval **Mlynářův hájek** a luka **Pod hrází** a **Na rybníce**. Následují pole **V hájku** a **Na Vaňkovém**, louka **Ve slatince** a opět pole **U průhona**, **Za vrchy** a **Na kotlině**. Sousedním lukám se říkalo **Na ohradách** a **Pod mýtem**, za obcí byla pole **Za vsí**, **Na myšáku** a **Dolní** a **Horní smahovce**. Nejdále od vsi bylo pole **U obrázku**, zde již začíná les, kterým se chodilo k Sobotce. Na prvním stromě býval svatý obrázek na

památku řezníka Šíby, kterého zde zabil blesk, když se pod stromem ukryl před deštěm.

Dále napravo po svahu je pole **Na Augustovým** a dole luka **Na lumerách**. Mezi lesy, které se jmenují **Zlatý důl** a **Nový**, jsou pole **Na borku** a **U Stéblovic**. Vracíme se kolem Nového lesa a míjíme postupně pole **U háje**, **V pořadí**, **Na drázkách**, **Na husarce**, **U ovoza**, **Na červenici**, **Pod sehnutkou**, **V boru**, **Na hrušině**, **U kříže**, **Na jandici** a **U průhona**. Pod mladějovskou silnicí je pole **Pod horou**, louka **Na fantovce** a **Na bahnách**, pole **Pod Lovčí** — a jsme zase u mlýna, kde jsme obchůzku začali. Zde na pravé straně ještě bývala pole **U Tučkových** a **Na Hofrychtrovým**.

Některá tato jména žijí už jen v paměti naší generace, ale snad nebude na škodu, když si je oživí i ti mladší.

Františka Mizerová

*Anton Peter Erz-Bischoff
zu Prag, Fürst Graf Prichovský
des Königreichs Böhmen
Primar*

Honosné exlibris pražského arcibiskupa, původně soboteckého děkana hraběte Antonína Petra Příčovského z Příchovic zachycuje v mědirytině alianční znak arcibiskupův. V hlavě štítu je zlaté břevno v černém poli (znak pražského arcibiskupství), v ploše znak Příčovských: tři bílé husí krky v červeném poli. Štít je obtočen řetězem rádu sv. Štěpána (který založila císařovna Marie Terezie r. 1764). Znak leží na hermelínovém plášti, na jehož vrcholu stojí knížecí korunka, vztahující se k duchovní funkci nositelé. (Příčovský byl jinak jen hrabětem — na jeho znaku na arcibiskupském paláci v Praze jsou korunky obě — knížecí i hraběcí.) Vše svrchu pokrývá zelený arcibiskupský klobouk s devíti třapci na obou stranách. Vynikající provedení znaku potvrzuje, že Příčovský byl výborným znalcem a podporovatelem umění. Také po stránce heraldické je možno honosnému baroknímu znaku sotva co vytknout, třebaže pochází z doby úpadku heraldiky. Nápis je dle tehdejšího zvyku německý, ač Sedláček v Ottově slovníku naučném tvrdí, že Příčovský byl přítelem českého národa. Kromě tohoto exlibris je známo ještě druhé Příčovského exlibris se stejným motivem, ale tištěné z dřevorytu. Je vlepeno v knihách Příčovského uschovaných v muzeu v Benátkách nad Jizerou.

Exlibris vzniklo někdy po roce 1764. (Ze sbírky RNDr. Karla Samšiňáka.)

Podivuhodný doslov k „Bolestné ztrátě“

A. C. NOR

Pozorní čtenáři „Zpravodaje Šrámkovy Sobotky“ četli jistě v jeho 6.—7. dvojčísle z června a července 1967 můj článek „Bolestná ztráta“ o tom, jak jsem přišel o první dva dopisy Fráni Šrámka. Nemohu vědět, zdali snad v souvislosti s tímto mým vzpomínkovým článkem nebo z jiných nezbadatelných důvodů (snad se hnulo v komisi svědomí, snad napravovali něčí hřích „truchlící pozůstalí“) stalo se něco neuvěřitelného: oba Šrámkovy dopisy a s nimi jeden dopis Karla Čapka se mi v roce 1972 vrátily. Přišly v tuhé obálce bez poznámky obyčejnou poštou beze zpětné adresy odesílatelovy, razítko bylo pražské (z pražské hlavní pošty, kam dávají dopisy denně tisíce lidí). Více než čtyřicet let poté, co se mi „ztratily“, a pět let po mé vzpomínce otiskované ve „Zpravodaji Šrámkovy Sobotky“. Nebyly poškozeny, utrpěly jen „věkem“, ale ani v mém opatrování by nevypadaly lépe. Jejich dočasný majitel, který však je měl déle než já, staral se o ně s velkou pečlivostí.

Čapkův dopis, který měl stejný osud jako oba Šrámkovy, týkal se mého románu „Rozvrat rodiny Kýrů“. Svou prvotinu „Bürkental“ jsem Čapkovi neposlal, teprve se svou druhou knihou jsem se mu odvážil přihlásit. Pro mne se stal Čapkův list stejně drahocenným jako dopisy Fráni Šrámka a stejně bolestně jsem želel jeho ztráty.

Nechť čtenáři posoudí z textu, proč mi byly tyto dopisy tak drahé, nebude nic těžkého to pochopit. O jejich ztrátu se již bát nemusím, jsou uloženy v literárním archivu Památníku národního písemnictví na Strahově.

1.

Vážený, milý pane,

děkuji Vám za Vaši knihu poněkud opožděně, ale nechtěl jsem tak učinit jen zdvořilostně, nýbrž teprve, až ji přečtu; nyní, když jsem ji přečetl, mohu Vám za ni poděkovat tak, že to nemusí ani trochu páchnout jen pouhou zdvořilostí, neboť Vaše kniha je opravdu velice dobrá. Mne u ní chytá srdečně předešlým to, že se tak bezstarostně, s jakousi samozřejmostí postavila přímo do středu syrové skutečnosti, nešilhajíc po vyzkoušených literárních polohách; že se s touto skutečností vypořádává spravedlivě, po vlastním jejím tepu, a ne po zásadách a zálibách, které právě poletují ve vzduchu; že lidé a věci vstupují do této knihy, aniž se stali papírem; že ozařuje malé věci, malé chvíle, že i zdánlivě vedlejší nabývá v ní také důležitosti, což je básnický správný vidění života; že je v ní plný dech, všechny smysly v střehu, drsnost i něžnost, celý kvásek životní díže; že je zřejmě z oněch knih, které vznikají nutně, jako za určitých atmosférických předpokladů musí nutně spadnouti dešť. Je-li debutující kniha vybavena takovými vlastnostmi, vnuká to jen velikou naději, a ani jakási nevadí, že tu a tam bylo šito trochu horkou jehlou; čta, i tuto horkou jehlu si odůvodníš elánem prvního rozběhu. A můžete být zcela klíden, milý pane: tady zase jednou se šlo do literatury správnou cestou; jsem

z těch, kteří mají ve Vás upřímnou důvěru. A buďte hodně zdráv!

Váš

Fráňa Šrámek

V Praze Vršovicích 25. června 1925.

2.

Vážený a milý pane,

děkuji Vám srdečně za Vaši novou knihu a gratuluji Vám k ní: jde to v ní vpřed a do větší ještě šíře. Po prvních trochu řídkých a nejistých stránkách zabírá již bezpečnými a chlapeckými rozmachy až do konce. Jsem rád, že nemusím odvolat ani jednu z nadějí, které ve mně vzbudila Vaše první kniha, naopak. Je to skvělý přiběh o síle tak lačně rozkypělé, že musí sama sebe sežrati; a tak to je také zpracováno: šlachovitě, vzpěračsky, pádným nástupem.

Ale o tom si povíme snad více, až se příležitostně sejdeme. Vezím teď po krk v divadelních zkouškách na svou novou hru; až budu mít tu patálii za zády, napíšu Vám a sejdeme se někdy; také Vám pošlu svou novou hru, jakmile vyjde tiskem.

Tedy prozatím: srdečně díky, a buďte hodně zdráv.

Váš oddaný

Fráňa Šrámek

V Praze Vršovicích 9. ledna 1926.

Poznámky k dopisům:

ad 1

Dopis je psán perem; **děkuji Vám za Vaši knihu...** tj. za Bürkental, mou literární prvotinu, která vyšla na jaře 1925 v edici „Mladí autoři“ s předmlouvou A. M. Píší u Fr. Svobody v Praze;

ad 2

Dopis je rovněž psán perem; **děkuji Vám srdečně za Vaši novou knihu...** tj. za „Rozvrat rodiny Kýrů“, mou druhou knihu, která vyšla na podzim 1925 v nakladatelství „Čin“ v Praze.

● **Budějovické nakladatelství Růže** vydalo sličnou knížku „Chvály jižních Čech“. S chutí si v ní počtu i Nejihočeši. Ačkoliv v počtu autorů převažují rodáci z jižních Čech, ti z jiných koutů nejsou výjimkou. V úvodní části nazvané Erbovní básně najdeme hned za básní Sovovou báseň Mé Čechy, vyznání lásky k celým Čechám z pera dělnického básníka Antonína Macka, rodáka z Mladé Boleslavi. Za ním následuje Viktor Dyk, rodák z Pšovky u Mělníka, svou Zemí Chečického. Mezi autory se objeví i Alois Jirásek, Karel Čapek a samozřejmě Fráňa Šrámek, jednak známou Píseckou, jednak úryvkem ze Stříbrného větru. Za Chvály jižních Čech lze jihočeské nakladatelství jen pochválit.

A. F.

JIRÍ NAJMON

JSEM

Je k ránu
noc paběrkuje

Zavírám oči
a jsem

I teď
když mlčím

Ty jediná
víš

Jsem úzce
při tobě

Jsem

ČERVENCOVÁ NOC

Hebká tma
přibližuje
A stromy houstnou

Na dotek
houstnou
v mlčící trávě

Je utajeno
zkřehlou láskou

Jen měsíc
se osměluje

Laská nás
Jakoby nechtěl

PLÁČ

Pláč
můj děšť

V zahradě tvých
slov

Pláč
do bílých kvítků

Pláč
jak dětská hra

Jak
slzička víry

Pláč
hlas nejtišší
který nevyslovím

Stará návěs ve Spyšové

Foto J. Samšiňák - archiv Besedy

JAK SE ŽILO VE SPYŠOVÉ

Úvodem. O tom, jaká bohatství skrývají staré almary, půdy a jiné prostory našich stavení, svědčí i nedávný nález ze Spyšové. Objevila se tam stará kniha, která se zásluhou paní Františky Černé dostala do soboteckého archívu. Po bližším prozkoumání vyšlo najevo, že je to stará kniha obecních počtů obce Spyšová doplněná různými zajímavými kronikářskými záznamy. Najdeme v ní záznamy o příjmech a vydání obce, o ubytování vojska v jednotlivých staveních, o pracích na silnici, o přípřezích atd. Větší část záznamů pochází z let 1806–1866, po delší přestávce zde pak najdeme na nepopsaných a na volně vložených listech kronikářské zápisy starosty Jana Šimůnka z let 1913–1919. Tyto poslední ponecháme dnes stranou, protože nás bude zajímat život v obci v minulém století.

Zápisy v knize začínají 30. listopadu 1806, kdy bylo v obci 17 stavení, jejichž majiteli byli tito sousedé: rychtář Václav Kolář, obecní starší Jan Pozdník a Jan Rejman a dále Václav Zahradka, Josef Hružá, Václav Brixl, Jan Folprecht, Jan Halbich, Matěj Šuma, Matěj Švařík, Václav Švorc, Václav Taneček, Jan Taneček, Jan Folprecht, Václav Šolc, Jan Šuma a Jan Šimek. Roku 1851 zde již nacházíme 26 stavení, v nichž bydleli příslušníci zdejších starých rodů Zahradků, Folprechtů, Kolářů, Švaříků, Šumů, Šolců, Pozníků, Tanečků, Šimků i později přistěhovalí Špínovi, Vejnarovi, Rulcovi, Královi, Peldovi, Linkovi, Kovářovi, Drholcovi, Srovátkovi a Pelcovi. Do r. 1866 přibýly ještě rody Černých, Macounů a Floriánů.

Jak jsme již uvedli, jsou v knize hlavně finanční záznamy, záznamy o každoročních peněžních i naturálních platech obecnímu slouhovi aj. Nejstarší kronikářský záznam v knize je z r. 1823, píše se v něm o zřízení obecního zvonku. Pak je delší mezera až do r. 1842, kdy si můžeme přečíst tento zápis: „Pamětihodné události roku 1842. Přišli inženýři dne 19. srpna do Spišovi měřit krunty i měřili. Za 19 dní odešli odtad dne 1. září inženýři. V roce tom událo se na obec u rychtáře u Václava Šolce s inženýry dluh 100 zl., to se od obce pořádně zaplatilo s vůlí všech sousedů.“ O rok později ve Spyšové hořelo. „Z N. 7 vyšel v noci po 10 hodinách večer oheň za Václava

Krále. Popel měli pod střechou, tak mu schořel kryt, a Václavovi Folprechtovi N. 5, který se v tom roku oženil a ve službě byl v Sobotce na Počtě.“

Ohně byly tehdy obávaným nebezpečím a bylo jich hodně. Např. jen v roce 1865 vyjžděli předchůdci dnešních spyšovských požárníků 4×. Doslova se o tom píše: „Dne 24. srpna 1865 byli s voznicema u ohně v Sobotce na Žofkovy stodole č. 15 Jan Kovář a č. 17 Ján Šimek. 1865 dne 9. října byli v Dolením Bousově u ohně č. 1 Jan Špína č. 26 Jan Frolian. 1865 dne 12. října byli v Sobotce u ohně č. 10 František Pelda č. 12 Josef Taneček. 1865 dne 3. prosince byli s voznicema u ohně ve Březně Josef Linka č. 13 a Václav Folprecht č. 14.“

Ale nebezpečí hrozila i jiná. Hovoří o tom zápis obecního představeného Jana Kováře z 28. května 1852: „Trest od Pána Boha na nás. 27. května 1852 v 7 hodin večír padaly 1 celou hodinu kroupy, až sme museli okna vysadit, neb to začalo se hrozným větrem, tlouct, až hrozno bylo, vokna to od polední strany vytlouklo z tabulí, tak sme je otevřeli hned a kroupy lítaly do světnice až na lavici ke kamnum, tak tloukly až ve seknici a dešť se lil, že sme juž mysleli, že ve světnici ani neobstojíme, dyž skrz strop voda tekla a skrz okna tak jako vlaský ořechy kroupy lítaly. A žita to polovic potloukla, protože padaly řídce, ale veliký. Jinde, který okna nevsadili, tak to třeba všechny tabule vytlouklo, též i bleskot a hromobití bylo.“ A netrvalo dlouho, „1853 — 2. června v 11½ a 12½ hodiny v poledne byl přívál ve Spyšové a voda šla přes hráz dole u silnice a přes silnici na ¼ lokte a jen dycky ½ hodiny a ¼ přšelo. 1853 v měsíci srpnu zas potloukly kroupy nejvíce ječmen, neb byl právě zralý, a jinému též ovsu a pšenici uškodilo...“ A ještě jeden zápis se týká počasí: „Roku 1865 byla dlouhá zima, že po svatém Josefu bez rukavic nevydržel ve stodole mlátit a pak dne 29. března napadlo tolik sněhu, že nemohli formani ani ject po silnici a trval až do 10. dubna.“

Ale obecní výbor měl i jiné starosti. Tak třeba 14. března 1852 se jeho členové sešli „stran obecního pas-tuchy, zdaž občané bez něj bejt můžou neb né. Tehdy

představený se vyjádřil, že se občanům skrz malý kousek obce nedostatek pastvy některým velká škoda děje, neb si často stěžovali na obecního pastuchu, tak celý výbor se mimo Matěje Tanečka vyjádřil, že lépe bude, dyž obecní pastýř nebude, a že se obec zužitečnit může a namísto pastuchy se ponocný zřídí. Tehdy 1. rádní Václav Šolc z Kdanic N. 6 dal hlas, že pastýř zapotřebí nejni, 2. rádní Martin Špina N. 1 ze Spyšovy též že zapotřebí nejni pastýře, výbor Václav Folprecht N. 14 ze Spyšovy též že zapotřebí nejni pastýře a Jan Šuma výbor N. 16 ze Spyšovy též že zapotřebí nejni pastýře a Matěj Taneček N. 12 ten nedal žádný hlas ze Spyšovy a Jan Kovář představený dal hlas, že zapotřebí nejni obecního pastýře, tehdy většina hlasů bylo, že nejni zapotřebí pastýře, tak pomínil... Tehdy se prozatím zavedl ponocný v obci Spyšov dne 14. března 1852 u představenosti a všech výborů, že ponocný dostane kvartýr a čtyry zlatý stříbra peněz a tři strychy, dva věrtele, dvě záměry obilí duté míry, polovic žita a polovic ječmene na 1 rok a ponocovat musí, každou čtvrt hodiny otroubit a na ohně a na vše, co by patřil, hned oznámit povinen jest. To vše se tak vyjednálo, tak se zvolil Anton Pokorný...“ Jistě vám tento zápis trochu připomněl jednání obecního výboru v Honicích ze Stroupežnického Našich furiantů.

Roku 1864 pak byla obsazována další důležitá obecní funkce: „Dne 13. listopadu se jednalo roku 1864, že se bude ve Spyšovy volit obecní posílák a též i zvoník aby třikrát denně zvonil. Za jeho povinnost dostane za 1 rok pět věrtel obilí na chleba, mimo toho dostane ještě 5 zl. peněz. Na tuto službu přistoupil Antonín Pokorný ze Spyšovy č. 25 a slibuje, že bude tuto povinnost pilně vykonávat.“

Výboři měli i jiné starosti. Tak „9. května 1857 řízení ohlášeno, že kdo chce pálit cihly, tak musí o povolení k tomu žádat pro sebe, ale kdyby prodával, tak musí ziskní daň platit. Děti od 14 roků nesmějí k muzice pod 2 zl. pokuty a rodiče též se trestat budou...“

Velké starosti měl obecní výbor také s majetkem obce. Staral se o něj, jak nejlépe dovedl, což dosvědčuje také několik zápisů. „Dne 5. září 1856 se dostavěla obecní studně. Štuky jsou na ní z Vesce, kopa 2 zl., 48 kr. Stavěl ji Václav Hercík z Kdanic a Josef Barta ze Března co zedníci. Přišlo od ní za prací 6 zl., 12 kr., od špiců kováři 49 a ¼ kr. a za kořalku 30 kr...“ „Jeho c. k. apoštolské veličenstvo císař pán František Josef I. s jeho veledobrotivou Alžbětou princeznou krále bavorského za manželku dne 24. dubna 1854 měli vdavky ve Vídni v 7 hodin odpoledne. A na ten den napadl snůh právě na svatého Jiřího v pondělí. Ten den sme sadili na matku 2 štěpy jabloně u silnice u strouhy na zasnou-

Šedesát pět let PhDr. Františka Bařhy

17. března se dožil šedesátí pěti let literární historik dr. František Bařha, dlouholetý odborný pracovník literárního archívu Památníku národního písemnictví v Praze. Dr. František Bařha přišel do literárního archívu tehdy ještě Národního muzea v roce 1945 po deseti letech působení v archívu ministerstva vnitra, aby převzal správu této jedinečné sbírky dokumentů našich novodobých kulturních dějin. Zasluhou dr. Bařhy byla badatelská veřejnost poprvé seznámena s celkovým obsahem i závažností fondů literárního archívu zejména jeho Seznamem literárních pozůstalostí a korespondencí v literárním archívu Národního muzea, ale též tématickými soupisy Jugoslavič, Bulgarik, Rusik a Ukrajinič. Pod jeho vedením bylo započato roku 1958 s vydáváním inventářů jednotlivých literárních pozůstalostí.

Mimo soustavnou péči o literární archív se dr. Bařha věnoval též vlastní práci literárněhistorické. Hlavním předmětem jeho studia a zájmu byly počátky českého obrozeneckého divadla, zejména osobnost a dílo Václava Tháma. Dále se zabýval dílem a osobností Františka Turinského, Františka Šimečka, Vítězslava Háika (edice Dopisy Vítězslava Háika), Aloise Jiráska (edice Dopisy Aloise Jiráska). V posledních letech se badatelská práce dr. Bařhy zaměřila na životní dílo a osobnost básníka Fráni Šrámka. Řada jeho objevených studií byla již publikována a v přítomné době pokračuje na přípravě edice korespondence Fráni Šrámka.

Přejeme dr. Františku Bařhovi k uskutečnění všech jeho tvůrčích plánů i do dalších let hodně zdraví, pohody a duševní svěžesti.

Jan Wagner

bení císaře pána, a u rybníka na nejdobrotivější císařovny naší, cery krále bavorského.“ „Roku 1865 dne 4. máje sme sázeli do obecního lesa smrkové sazenice, a koupili jsme je od Josefa Tanečka z jeho lesa, dali sme mu za ně 5 zl.“

Nejdůležitější událostí poloviny minulého století pro venkov bylo zrušení roboty. I ve staré obecní spyšovské knize o tom najdeme na několika stránkách zmínky, z nichž vyjmáme ty nejzajímavější:

„1848. roku nejmilostivější císař pán Ferdinand prohlásil v celém jeho císařství a království za zrušení roboty, i také v české zemi, která sedlákům moc obtížná byla.“

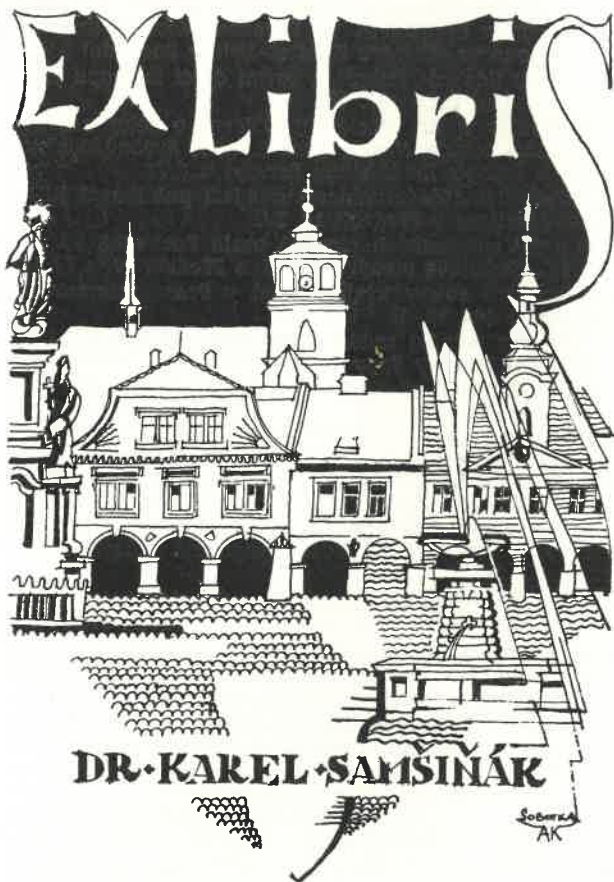
„1848 se ve Spyšové po svatým Václavě za rychtáře Jana Šumů číslo domu 16 zakopávala robota na návsi. Josef Zahradka z N. 2 dal pro ni truhlu, Matěj Taneček z N. 12 jel s vlákem bos pro paměť, že se tak jezdilo, a muzika při tom hrála, jiné ještě se čtly artikule o ní, by více nevstala. Jest pochovaná na rohu rybníka mezi N. 8 a 9. N. proti stodole na rohu v cestě, by se zajela, aby nevstala více.“

„1849 se přestalo jezdit na robotu přede zněma nadobro a poddanost a robota, desátek, úroční oves, úrok peněžítý, husa panská, prach a peří, vše se přestalo dávat, neb se to mělo na výkup stát. Bylo dobře a k 1850 roku zadržalosti sme 1851 platili.“

„1850 sme zakopávali robotu před svatým Václavem a jest pochovaná na rohu rybníka u N. 8 Václava Šumy a každý vyjel a vyšel jak se jezdilo s ruchadlem a bos, v haleně to byl Matěj Taneček N. 12 ze Spyšovy a s kosou, s motikou, vidlema, s hráběma atd. Modlete se za císaře pána, který pomoh sedlákům volně dýchat, císař Ferdinand.“

„1851 juž se stal výkup roboty a mnohý ji, který moh, jednu tu prašivou psotu, zaplatil, a byl občanem říšským, přestal být otrokem bývalý vrchnosti, neb zacházeli s lidma jako s hovady.“

„Na paměť se uvádí, že panský husy se v roku 28. září 1851 u c. k. komise v Sobotce, ta husa a jiné, vykoupilo, a na vše budoucí časy se nebude dávat, ani robota, ani úroční oves, ani peněžítý úroky platit a odvádět atd. nebude a vše na výkup jest, a se zrušilo i poddanství k bývalým vrchnostem. Ve Spyšovy dne 28. prosince 1851. Jan Kovář představený, Martin Špina rádní.“ Karol Bílek

Exlibris dr. Karla Samšičáka od ing. Antonína Klimeše z r. 1973

LITERÁRNÍ ZE SOBOTECKA

• Úryvek ze Šrámkova Splavu otisklo Nové Valašsko 6. III. Drobnosti o Fráňovi Šrámkovi jsme si přečetli v Ludu 19. I. (narození), ve Smeru 18. I. (anekdota), ve Vpředu 12. III. (dramatická tvorba) a v Besedě 29. III. (vztah k Mladoboleslavsku). Na šrámkovskou bibliografii upozorňuje Pochodeň 19. II. Fotografie z uvedení Měsíce nad řekou v Chebu najdeme v Hraničáři 15. II., snímek z televizního Popelu je v Čs. televizi 8. IV. Na přestavbu Šrámkova rodného domu upozorňuje Tvorba 20. III. Další Šrámkovskou mikropovídku otiskuje Josef Pavlík v Pochodni 23. III.

• O Šrámkově Písku psal Vojtěch Steklač v Pionýru v září 1973, o Putimské bráně píše Lidová demokracie 2. III.

• Na význam letošní Šrámkovy Sobotky upozorňuje V. Hejn v Učitelstevských novinách 28. II., o Šrámkově Sobotce a poezii pro děti píše Jar. Beránek ve Zlatém máji 1/74.

• Na literární soutěž Šrámkovy Sobotky upozornily Rozvoj 6. II., Pochodeň 31. I., Rudé právo 11. II., Práce a Učitelstevské noviny 14. II., Mladá fronta 20. II., Předvoj 22. II., Tvorba 6. III. a Svět práce 3. IV.

• O práci Recitačního studia Šrámkova domu jsme četli v Předvoji 1. II. a 1. III. a v Pochodni 1. III.

• Na přednes veršů Václava Šolce v letošní recitační soutěži posluchačů DAMU upozorňuje Pochodeň 8. III. a Lidová demokracie 12. III.

• Úlohou Josefa Hakena na V. sjezdu KSČ se zabývá Mladá fronta 22. II.

• Verše Blanky Švábové otiskly Předvoj 22. II. (První narcis) a 19. IV. (Kluk) a Pochodeň 6. IV. (Cesty). V Učitelstevských novinách byly její povídky Poškoťák, Karneval, Český sen a Bitva u Verdunu (31. I.) a Kovové těžítka (7. II.). Článek o významu žákovské samosprávy publikovala v Předvoji 8. II. Recenze básní B. Švábové a J. Najmona ve sborníku Začátek byla v Pochodni 5. IV.

• Povídku Edvarda Pergnera Čestní dárci melounu jsme našli v Rudém právu 31. III.

• Rozhovory s dr. Václavem Šolcem o jeho cestách k Indiánům otiskly Naše rodina č. 9/74, Svobodné slovo 16. III. a časopis Jonáš-klubu Ber-dej č. 2/74.

• Článek Být dobrým rádcem mládeži publikoval JUDr. Otakar Martinec v Předvoji 19. IV.

• O práci soboteckých pionýrů psala Pochodeň 29. III. a 25. IV., Sedmička pionýrů 15. III. a Předvoj 19. a 26. IV.

• O schůzce soboteckých rodáků v Praze informovalo Svobodné slovo 23. II.

• Zpráva o valném shromáždění soboteckých Baráčníků byla v Životě Budovcovy župy č. 2/74.

• Na brzké 100. výročí vzniku požárního sboru v Sobotce upozornily Předvoj 1. II. a Svobodné slovo 13. II.

• Různé zprávy o činnosti kooperačního sdružení JZD Sobotka byly v Pochodni 30. I., v Zemědělských novinách 2. II., v Besedě 29. III., v Předvoji 1., 8. a 22. II. V Mladé frontě vyšel snímek ze ZOU Mladějov (23. II.) a článek o výstavbě kravína v Markvarticích (17. IV.).

• Letošní koncerty na Kostí propaguje Lidová demokracie 30. IV.

• O plnění volebního programu v Sobotce jsme se dočetli ve Svobodném slově 13. III. a v Předvoji 19. IV.

• Na auto foto tour Český ráj 1974 upozornily články a zprávami Svět motorů č. 9/74, Předvoj 22. III., Pochodeň 27. III. a Mladá fronta 23. a 24. IV.

• Článek J. Pořízkové Dřevěná lidová architektura na Sobotce s několika fotografiemi otiskl časopis Lidé a země č. 3/74. Jmenovitě je věnován památkám ve Vesci, v Markvarticích a ve Spařencích. J. H.

• Kresba Kostí byla na obálce časopisu Pionýr v září 1973, o práci MNV v Podkosti psala Práce v říjnu 1973.

• Článek o Humprechtě s fotografií zámku přináší Zlatý máj č. 2/74, návštěvu zámku doporučuje i Svobodné slovo 1. III. a časopis ABC č. 15/74.

• Snímky Semtinské lípy reprodukovaly Zemědělské noviny 18. II. a 1. III.

• O opravě Trosek informovaly Mladá fronta, Práce a Svobodné slovo 14. II. a Lidová demokracie 14. III.

• O přírodních krásách Českého ráje píše Pochodeň 16. II. a Předvoj 8. II. a 1. III.

• Na masopustní průvod v Libošovicích upozornily Předvoj 1. III. a Svobodné slovo 4. III.

• O záslužné práci kronikářů Sobotcka psal Předvoj 1. a 8. III.

• Na zlaté svatby upozornil Předvoj 1. II. (Šimkovi z Rovně) a 8. III. (Pažoutovi z Libošovic).

• Na práci spolku chovatelů v Sobotce upozornil Předvoj 29. III.

• Bošovák č. 1—2/74 je věnován současnému životu obce, zvláště otázce vodovodu.

• Domousnický zpravodaj č. 45 z 8. III. píše podrobně o sloučení obce s Veselíci a Rabakovem.

• V Životě Budovcovy župy č. 3/74 se dočteme o lidovém nábytku soboteckého truhláře V. Hořejšího.

• „**Humanistický svět estetiky Mirko Nováka**“ je název obsáhlé studie Miloše Jůzla, která vyšla v revui Acta Universitatis Carolinae — philosophica et historica koncem roku 1973. Studie zachycuje sedm období Novákovy činnosti: období hudebněvědné, období zájmu o obecnou teorii umění a architekturu, období filosoficko-axiologické, období zájmu o otázky národa, období věnované převážně obecné filosofii, období věnované převážně obecné estetice a období věnované národní kultuře. Takto přehledně M. Jůzl hodnotí mnohostrannou činnost prof. Mirko Nováka a sledává závěrem, že ve všech vystoupeních se projevuje zcela jednoznačně postoj angažovaného vědce-občana.

V téže revui vyšlo Novákovo obšírné pojednání „Vědeckotechnická revoluce a otázky životního stylu“, které patří mezi Novákovy práce hájící rovnováhu civilizace a kultury.

Lidová demokracie z 16. února 1974 přinesla Novákův příspěvek k Roku české hudby v článku O Josefu Sukovi vážně i žertem. Je to jedna z kapitol v Novákových Pamětech, které psal většinou v ústraní malechovického Ždánku a které jsou dosud v rukopise.

• **Časopis Geologický průzkum** č. 1/74 přináší několikastránkový článek prom. geologa Jiřího Procházky o slévárenských píscích v českých zemích, mj. i o Střelci. Ve Střelci jsou nejen mimořádně čisté křemenné písky vhodné pro sklářskou výrobu, ale i významný zdroj písků slévárenských. V horních partiích lomu se těží písek slévárenský (nyní roční těžba 150—200 tisíc tun), v dolních sklářský. Mocnost suroviny 5—40 metrů, skrývka 2—12 metrů, životnost řadu desetiletí. Oproti tomu Provodín bude vyčerpán asi do osmi let. J. H.

• Středočeské nakladatelství vydalo antologii starých revolučních písní a veršů pod názvem **Zpívali pro zítřek**. Obsahuje i báseň Fráni Šrámka V boj!

• **Básnický almanach 1973** (vydal ČS Praha, 234 str.) obsahuje i verše Blanky Švábové Neštěstí, Kluk a V každém jedna slunečnice.

• **Čeští spisovatelé 19. a poč. 20. století** se jmenuje užitečná příručka, kterou vydal ČS Praha 1973 (381 str.). Je to vlastně nové vydání dvou původně samostatných brožur. Samostatné kapitoly jsou věnovány i Václavu Šolcovi a Fráňovi Šrámkovi.

• V dalším svazku sebraných spisů **Jana Nerudy České divadlo VI** (Odeon 1974) jsou otištěny i články věnované Josefu Ladislavu Turnovskému a jeho choti Anně Rajske.

• **Karel Hynek Mácha: ... a jen země je má**. Knihovna Máj 1973. V doprovodném textu najdeme zmínku o Máchově návštěvě na Troskách a na Kostí i o tom, že viděl z Bezdězu Humprecht.

• **V rejstříku svazku „Barok a rokoko“** z desítidílného „Umění světa“ je u hesel Jan Humprecht Černín a Carlo Lurago připomenut zámek Humprecht.

• **Obálku krásné knihy** fotografií Viléma Heckela Má vlast zdobí snímek Trosek. Uvnitř pak najdeme i další záběry z našeho kraje.

• **Město Kopidlno — 450. výročí udělení znaku**. Tak se jmenuje knížka, kterou v loňském roce vydal MNV Kopidlno a která přináší mnoho zajímavého z minulosti i přítomnosti obce. Nás bude zajímat, že r. 1926 uvedli místní ochotníci Šrámkovo Léto. Nechybí samozřejmě ani zhodnocení činnosti bývalého samšinského faráře Fr. A. Vacka, skladatele Fr. M. Hilmaru a učitelů K. Chvalovského a J. Karpíška, kteří působili i na sobotecké škole.

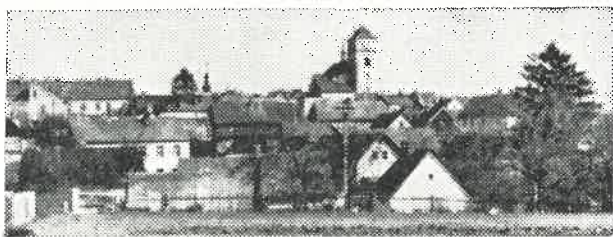
• **JZD Nástup Sobotka** vydalo již 7. družstevní zpravodaj, který obsahuje rozbor hospodářeni družstva za rok 1973.

● Nový turistický průvodce **Josefa Staňka Český ráj a Máchův kraj** vyšel v Olympii. Na 167 stránkách najde čtenář nejruznější informace o tomto kraji. Je připojena i mapka.

● **D. Menclová - L. Kestner: Hrad Kost** (KS SPPOP Pardubice 1973). V několika jazykových mutacích vyšel nový průvodce po hradu Kostí, jehož text je doprovázen mnoha barevnými i černobílými fotografiemi. Je to hezká šestnáctistránková brožura, za kterou však musíte zaplatit 10 Kčs.

● **Autem po ČSSR** (Olympia a Šport 1973, 458 str.). Autor textu Vladimír Mohr zpracoval pro potřeby mototuristiky trasy po celé naší vlasti s mnoha historickými i praktickými údaji. Ilustrátorka Milena Bychlová doplnila psané slovo mnoha mnoha kresbami, mezi nimiž nechybí ani pohled na hrad Kost a na Sobotku s Humprechtem.

● Mapovou skládačku **Český ráj** vydala r. 1973 Kartografie Praha pro Východočeský KNV. Text napsal Jan Knob, fotografie jsou dílem Otakara Hrdličky. Je to hezká a užitečná pomůcka pro turisty, jen mapka měla zachytit poněkud širší území. Uživatel si totiž prohlédne fotografie Sychrova, dočte se o krásách Navé Paky a Starých Hradů — ale na mapě je už nenajde.

Sobotecká všehochuť

● **25. výročí vítězného Února** bylo v Sobotce vzpomenu veřejnou schůzí 21. února ve spojitelně.

● **V průběhu oslav MDŽ 1974** se zúčastnily přijetí u členů vyšších stranických a státních orgánů s. Havránková ze Sobotky a s. Hrdá z Markvartic (u předsedy vlády ČSR s. Josefa Korčáka).

● **Veřejné plenární zasedání MěstNV** v Sobotce 21. března projednalo hospodaření národního výboru, práci Komunálních služeb a rozvoj zemědělské výroby.

● **SRPŠ při ZDŠ v Sobotce** uspořádalo 11. března rodičovskou akademii, na níž přednášela s. učitelka Žižková z Jičína o jednotném působení rodiny a školy na mládež.

● **Český červený kříž Sobotka-jih** uspořádal 19. února na Poště zdravotnický kurs. Přednášel MUDr. Milan Tomášek, beseda byla doplněna několika filmy.

● **18. dubna přednášel** na Poště JUDr. Otakar Martinec o zákonu o rodině. Pořadatelkou byla MO ČČK Sobotka-jih.

● **Co se nám líbí a nelíbí v Sobotce.** Návštěvníci Sobotky o první jarní neděli byli mile překvapeni úpravou některých soboteckých ulic a uliček. Tak např. v ulici Novoměstské, Šolcově, na Malém rynku a jinde. Díky MěstNV zmizely „kočičí hlavy“ tím, že byly pokryty asfaltovým povrchem.

Jarní sluníčko o první jarní neděli přilákalo do Sobotky také četné automobilové návštěvníky, kteří si se zájmem prohlédli sobotecký hřbitov, a protože hrady a zámky dosud nebyly otevřeny, aspoň se prošli humprechtským parkem. Všichni turisté si pochvalují vyčištěnou a vzorně upravenou stezku od hřbitova k Humprechtu. Stalo se tak příčiněním zdejších Baráčníků. Kdo bude následovat? Příležitostí k podobným činům je v Sobotce dost.

Potěšující je dále rychlý postup restauračních prací na rodném domě Fráni Šrámka; zdá se, že možno doufat, že do Šrámkovy Sobotky bude celý objekt v pořádku a že pak dojde k potřebným opravám i na sousedním Šrámkově domě.

Nelíbí se nám, že stavební odbor MěstNV v Sobotce povolil na Novém Městě postavit trampskou chatu přímo v ulici. Snad nezamýšlí přeměnit Nové Město na „trampský skansen“? Rozhodně taková stavba nepatří do městské architektury.

● **Ředitel Náprstkova muzea PhDr. Václav Šolc** besedoval 16. ledna o svých cestách za Indiány s členy semaforického JONÁŠ-klubu.

● **V krajině setkání** — tak se nazýval kulturní večer, který uspořádaly Český červený kříž a Osvětová beseda v Sobotce ve spojitelně v pátek 26. dubna. V přednesu známých pražských herců Jany a Viktora Preissových na něm zazněly verše mladého básníka, soboteckého rodáka Jiřího Najmona, které byly doprovázeny promítáním poetických koláží Pavla Holeky, jejichž originály byly v sále spojitelně vystaveny. Výsledkem tohoto souznění byl krásný lyrický večer, který zůstane dlouho v paměti téměř stovky přítomných. Díky za něj všem, kteří se o jeho přípravu zasloužili.

● **Kronikářské školení** se konalo 1. března v Jičíně. Z kronikářů Sobotecka byla vysoce hodnocena práce Josefa Linky z Kdanic, Josefa Macouna z Vesce a Jindřicha Slavíka z Mrkvojed.

● **Děkujeme naší rodačce paní Zdence Hořánkové** z Chebu, která obstarala pro Archív Fráni Šrámka fotografie a další dokumentaci z chebské inscenace Šrámkova Měsíce nad řekou.

● **Na zahájení oslav 25. výročí** založení pionýrské organizace uvedlo Recitační studio Šrámkova domu 8. dubna v divadle Albatros v Praze na přehlídce nejlepších dětských uměleckých kolektivů své nastudování Nebojsy. O úspěchu svědčí skutečnost, že část představení si přijela 3. května natočit do Sobotky televize. — 8. dubna se soboteckým dětem představil ve spojitelně strýček Jedlička a oslavy vyvrcholily 19. dubna slavnostním skupinovým shromážděním. Také soutěž o získání 25 karafiátů měla mezi soboteckými pionýry velký ohlas a pomohla jim poznat jičínský okres.

● **V letošním ročníku soutěže** v uměleckém přednesu si dobře vedli nejmladší členové Recitačního studia Šrámkova domu. V přednesu ruských textů se umístil Robert Ouředník na 6. místě v okresním kole; v přednesu českých veršů byla Dája Balcarová 3. v okresním kole a 6. v krajském kole.

● **Slavnostní vystoupení** k roku české hudby uspořádala Lidová škola umění v Brně-Židenicích 24. dubna 1974. Pořad uváděla v Brně studující členka Recitačního studia Šrámkova domu Zuzana Burešová.

● **Březnová rodácká beseda** byla 25. III. 1974 v naplněném přednáškovém sále Náprstkova muzea v Praze. Za tak četnou návštěvu nutno děkovat v první řadě Dr. Václavu Šolcovi CSC., jehož přednášky o chilských Indiánech jsou mezi našimi krajany velmi populární jak svým zajímavým obsahem, tak i krásnými barevnými diapozitivy. Za značný počet hostů děkujeme jistě také tajemnému příznivci, který ochotně uveřejnil program přednášky ve Svobodném slově.

Ve svém středu jsme také uvítali na besedě paní Jarmilu Scheuterovou, autorku románu „Štěstí z poutí“, z něhož kapitolu o soboteckém trhu přečetla Hana Volfová.

Účastníky besedy bylo mile kvitováno rozdílné propagačního tisku „Sobotecko — rodným krajem Fráni Šrámka“, který vydalo k desátému výročí Klubu mladých čtenářů nakladatelství Albatros. Škoda, že počet výtisků jsme měli velmi omezen a na všechny zájemce se nedostalo.

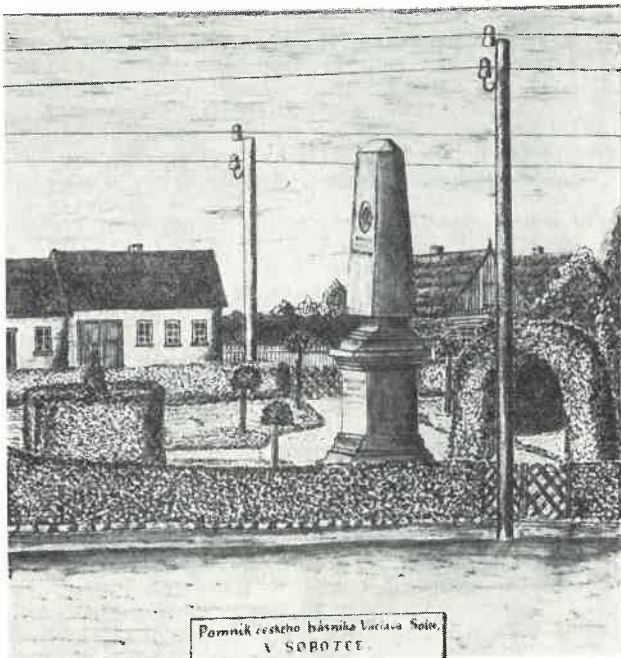
Upozorňujeme, že příští rodácká beseda bude výjimečně ve **středu dne 29. května 1974.** Bližší program bude uveden na pozvánkách.

● **Výroční zasedání** protozoologické sekce Zoologické společnosti při ČSAV se bude konat koncem května na hradě Kostí.

● **Výstava moderních českých ilustrátorů**, instalovaná ve Valdštejnském paláci v Praze, předvádí významné knižní grafiky první půle dvacátého století. Na čestném místě tu najdeme Babičku a dvě knihy Horovy, které ilustroval V. Špála. Bohatě je tu zastoupeno dílo Fráni Šrámka v úpravách V. H. Brunnera, Josefa Čapka a V. Maška.

● **Výstavku výtvarných prací** dětí ze sobotecké mateřské školy měli možnost shlédnout v březnu návštěvníci střediskové knihovny v Sobotce.

● **V letošním roce se uskutečnila** nebo se připravuje celá řada schůzek absolventů sobotecké školy. První byl ročník 1940, který oslavil setkáním 30. března 20. výročí svého odchodu ze školy. Organizátorkami sjezdu byly Jaroslava Musilová a Hana Rulcová; přes 60 účastníků mezi sebou uvítalo i řed. ZDŠ Věru Dlabovou. — 10. května se sešli žáci a žákyně ročníku 1939, které svolal celý kolektiv pořadatelů; na 8. června připravují Věra Linhartová a Mila Stašková schůzku ročníku po 30 letech a 15. června se sejdou letošní padesátníci z ročníku 1924, které svolává František Staška. Všechna setkání jsou konána v hotelu Pošta v Sobotce.

Jan Kubů: Solcův pomník v Sobotce — kresba jeho původního umístění v místech pozdější Okresní záložny hospodářské. Stav z r. 1891 Foto: B. Šýkora

● **Krásným způsobem** oslavily MDŽ 7. března v Příchvoji. V naplněném sále vyslechly ženy nejprve projev s. Škaloudové, pozdravy hostů, mezi nimiž nechyběl ani poslanec ONV Vlastimil Michal z Markvartic, a kulturní pořad, který s dětmi z Příchvoje a Rakova připravil z veršů českých básníků obětavý kulturní pracovník Zdeněk Folprecht. Nakonec vyhrávala Příchvojanka, ženy dostaly dárky a pohoštění a jen nerady se rozcházel. 8. března se oslava opakovala v Rakově.

● **Velmi zdařilý večer k oslavě MDŽ** uspořádali pod záštitou občanského výboru ZO ČSPO a MS ČČK v Rakově v pátek 8. března. V kulturním domě se sešlo přes sto dospělých i dětí z Rakova, Příchvoje a Markvartic, které uvítal předseda občanského výboru. Následovaly recitace dětí z Rakova a Příchvoje, odměňované mohutným potleskem. Po ukončení kulturního pořadu podaly členky ČČK malé občerstvení a pak už vyhrávala oblíbená Příchvojanka k poslechu i k tanci. Všichni odcházeli z tohoto večera spokojeni. Fr. Boček

● **Z Rakova.** Společný večer uspořádaly MS ČČK a ZO ČSPO v Rakově 4. února. V první části večera přednášel MUDr. Kracík z Jičína o srdečních chorobách a s. Bláho-vá, tajemnice OV ČČK vysvětlila poslání ČČK. Oba také zhodnotili záslužnou práci venkovských lidí a zodpověděli četné dotazy. Druhá polovina večera byla věnována politicko-výchovné práci ZO ČSPO a doplnily ji čtyři vhodné filmy. Tohoto zdařilého večera se zúčastnilo kromě rakovských občanů také 21 občanů z Příchvoje, kteří tím potvrdili úzkou spolupráci obou vesnic. Škoda, že nepřišel nikdo z občanů ani zástupců pozvaných složek ze střediskové obce Markvartice. Fr. Boček st.

● **Z kulturního života v Libošovicích** počátkem letošního roku musíme zaznamenat několik zdařilých akcí: loutkové představení 21. I., kdy přijeli loutkáři z Libáně; večer Hašlerových písniček v podání mladoboleslavských Baráčníků 9. II.; několik plesů a tanečních zábav — např. družstevní ples 15. II. a ples SSM 23. II.; zdařilý průvod masek spojený s karnevalem 2. III. a na něj navazující dětský karneval 10. III. aj. Škoda, že nám skromní pořadatelé — převážně to jsou akce družstevního klubu Vesna a MO SSM — nenapíší více.

● **Dne 29. a 30. června 1974** proběhnou v Jičíně oslavy 350. výročí založení tamního gymnasia. Budou spojeny se sjezdem všech absolventů ústavu. J. H.

● **V plesové sezóně se v Sobotce** opět tancovalo víc než dost. Konala se většina tradičních plesů (myslivecký 5. I., věneček tanečních 12. I., zdravotnický 19. I., baráčnícký 26. I., motoristický 22. II., sokolský karneval 2. III., požárnícká merenda 9. III., lumpácký 23. III. — chyběl tedy jen sklářský). Navíc nejprve Jednota a pak SSM pořádaly na Syrovandě od ledna čaje, konala se josefská a pomlázková zábava, dětský karneval, takže každý si přišel na své.

● **Kulturní kalendář jednou větou:** 15. III. 1869 se narodil v Sobotce Josef Mačenka, profesor pedagogie v Kut-

né Hoře. 17. III. 1864 se narodil řed. Josef Knobloch, muzejní kronikář sobotecký. 18. III. 1969 zemřel malíř František Max z Libáně. 28. III. 1969 zemřel turnovský malíř Karel Kinský. 31. III. 1864 se narodil vlastivědný pracovník sobotecký, řed. František Hartl. 3. IV. 1844 se narodil sobotecký Sokol František Pekelský. 9. IV. se narodil v Dětenicích hudební skladatel Roman Nejedlý. 10. IV. 1904 zemřel sobotecký divadelní ochotník Jan Mach. 11. IV. 1894 zemřel první ředitel měšťanské školy v Sobotce František Ryba.

● **Květnový kulturní kalendář:** 3. V. zemřel jeden ze zakladatelů KSC, učitel Josef Haken, rodák z Markvartic. 4. V. 1934 zemřel osecký rodák, historik prof. Jaroslav Pažout. 16. V. 1969 zemřel ing. Bohumil Peča. 16. V. 1909 se narodil spisovatel dr. František Kožík, přítel našeho kraje. 18. V. 1899 se narodil ředitel sobotecké školy Jaroslav Bošina. 25. V. 1924 se narodil v Libošovicích básník Dušan Pala a 26. V. 1964 zemřel jeho otec, hudební kritik dr. František Pala.

● **13. června odchází do důchodu** oblíbený řidič autobusu ČSAD František Musil z Jičína. V týž den se totiž dožívá 60 let. Ve službách ČSAD je věrný lince Sobotka—Jičín. Tak hodně zdraví a spokojenosti do dalších let!

● **V dubnu 1974 se odstěhovala** z Podkosti do Jablonce nad Nisou ke své dceři Jindřišce Víškové, vedoucí hotelu Zlatý lev, paní Marie Helikarová. Na Podkosti žila od roku 1924, kdy se provdala do dřívější „krčmy“ u Helikarů za Václava Helikara. Prožila tam přestavbu hospody na hotel, který byl později sdružstevněn. Jako vedoucí hotelu zde Helikaroví působili až do roku 1954, kdy odešli do důchodu.

Paní Helikarová je poslední nositelkou jména známého rodu v Podkosti. Helikarovi koupili kosteckou krčmu r. 1774 a za 180 let se v tomto pohostinném podniku vystřídal pět generací rodu. Hotel byl znám výběrnými službami, a proto se zde na letním bytě vystřídala i řada známých osobností, např. zde pobývala spisovatelka Marie Majerová a rád sem chodíval historik Josef Pekař. Ten také o „krčmě“ psal ve své knize o Kosti.

Jar. Opatrný

● **Sňatky:** 30. I. v Praze ing. Olga Havlová a ing. Jan Kanta, oba z Prahy. 8. III. v Sobotce Hana Slavíková z Nadslavi a Vladimír Palička ze Spařenec, 28. III. na Hrubé Skále Dana Kosinová z Libošovic a Josef Kolner z Kdanic. 5. IV. v Sobotce Alena Macháčková z Mladějova a Josef Havrda ze Zámostí. 20. IV. v Sobotce Alena Matátková z Kbelnice a Stanislav Kupec z Markvartic; Miluška Srbová ze Střelče a Václav Rýgl z Dubečna. 26. IV. v Sobotce Zdeňka Valentová a Vladimír Helikar, oba ze Sobotky. 27. IV. na Sychrově Jana Šoutová a Josef Praizler, oba ze Sobotky.

● **Josef Straka,** předseda krajského kroužku Jičín v Praze, se dožívá 31. III. sedmdesátin. Přejeme mnoho zdraví do dalších let.

● **Sobotečtí jubilanti:** 90 let se dožívá 7. III. Františka Holubcová ze Sobotky. 85 let oslavují 23. III. Antonie Novotná a 24. IV. Eleonora Kuželová ze Sobotky. 80 let se dožívají 3. III. Jaroslav Fišer a 9. III. Růžena Špálová ze Sobotky. 75 let oslavují 4. IV. Božena Suchánková a 7. IV. Božena Buchbergerová ze Sobotky. 70 let se dožívají 2. III. Bohumil Plašil ze Staňkovy Lhoty, 4. III. Františka Jansová ze Spyšové, 15. III. Marie Bílková ze Sobotky, 21. III. Emilie Tomášův z Markvartic, 3. IV. František Vrba ze Sobotky, 21. IV. Františka Tanečková ze Staňkovy Lhoty a 29. IV. Barbora Borovičková ze Sobotky. 65 let oslavují: 21. III. Aloisie Čurdová a 30. III. František Grospič ze Sobotky, 31. III. Marie Kučerová ze Spyšové, 9. IV. František Louda ze Sobotky, 4. IV. Jaroslav Jirků a 27. IV. Jan Folprecht ze Staňkovy Lhoty, 8. IV. Jan Čech z Prahy.

● **Sobotečtí jubilanti:** 80 let se dožívají 16. V. Antonie Jiráčková z Českých Budějovic, rodačka ze Sobotky, a 21. V. Jan Bázler ze Sobotky. 75 let oslavují 7. V. Mari Ortová a 21. V. Anna Macounová ze Sobotky, 10. V. Julie Hanušová ze Spyšové a 18. V. Rudolf Čuban z Lavic. 70 let se dožívají 20. V. bývalý sobotecký dentista Antonín Oppelt z Brna, 31. V. Marie Macounová ze Spyšové, 19. V. Anna Kofátková a 31. V. Marie Halbichová ze Sobotky. 65 let oslaví 27. V. Anna Peteráčková ze Sobotky.

● **23. dubna zemřel v Písku** ve věku 66 let bývalý ředitel sobotecké školy soudruh Josef Paďour. V Sobotce působil v letech 1954—1968 a kromě učitelské činnosti pracoval i v mnoha veřejných funkcích v místních i okresních orgánech. Byl i členem redakční rady našeho Zpravodaje. V červnu roku 1968 odešel do důchodu a zároveň se přestěhoval do Písku.

● **Komunální služby v Sobotce** upozorňují, že otevřely v Gottwaldově ulici v Sobotce novou moderně vybavenou provozovnu dámského krejčovství. Vedoucí je Marie Kubištová-Vránová.

● **Dne 13. února 1974 zemřel** v Praze jeden z našich nejstarších krajanů a odběratelů ZŠS Josef Tyrychtr, inspektor ČSD v. v. V květnu letošního roku by se dožil devadesátilet. Rodák z Podkosti, miloval svůj rodný kraj a aktivně také pomáhal při jeho propagaci. V Kruhu rodáků a přátel Sobotky byl čilým informátorem z kostecké oblasti, ve Spolku rodáků byl pokladníkem. Jeho zásluhou byl zpevněn taras pod sochou sv. Anny v Podkosti. V poslední době pamatoval i několika dary k rozhojnění sbírek soboteckého muzea na Humprechtě. Do konce svého života jevil nevšední zájem o všechny zprávy ze Sobotky. Byl pochován do rodinné hrobky na ošanském hřbitově v Praze, kde již odpočívá jeho dceruška a manželka. Podkost ztratila svého věrného rodáka a sv. Anna a sv. Prokop svého ochránce. Vř

● **V Železnici zemřel** 19. března ve věku 75 let zakladatel a dlouholetý správce tamního muzea, učitel Václav Kozák. O jeho záslužné vlastivědné práci pro celý Český ráj jsme v našem časopise několikrát psali — a tak nezbyvá než konstatovat, že nám bude moc chybět.

● **Nejstarší občanka města Sobotky** Anna Kyzivátová zemřela 26. března 1974 ve věku 95 let. Do posledních dní se zajímala o život našeho města a těšila se na každé nové číslo našeho Zpravodaje. Je zajímavé, že i její matka Barbora Hortlíková byla nejstarší občankou Sobotky — zemřela r. 1946 ve věku 96 let. Nyní jsou nejstaršími občankami našeho města paní Žofie Goldbachová a Františka Luštická, které letos slaví 91. narozeniny. Nejstarší občankou celé sloučené obce je paní Františka Picková z Lavic, které letos bude 95 let.

● **JUDr. Jan Veselý**, emer. státní notář v Trutnově, zemřel 12. dubna t. r. ve věku 67 let. Zase odešel jeden ze soboteckých rodáků, který zůstal vždy věrný svému hnízdu, i když v posledních letech mu nemoc nedovolovala, aby se sem vracel. Zato ožíval ve společnosti krajanů, kteří se jako on přihlásili k práci v trutnovském pohraničí. Ve svém působišti si dr. Veselý získal pověst svědomitého a poctivého právníka, který vždy dbal na potřeby a prospěch společnosti. Těšil se přízni a vážnosti u všech, kdo s ním přicházeli do styku, pro svůj mile přátelský poměr k lidem, pro svou laskavost a obětavost a neméně pro svůj jemnou ironii kořeněný humor, který ho neopouštěl ani za těžkých krizí. A těch těžkých údobí prožil mnoho, vlastně už od samého dětství, a překonával všechny strasti právě silou svého nezlomného ducha, pracovním zaujetím a s pomocí své láskyplné ženy, která mu byla neumdlévající oporou. Přál si, aby jeho popel byl uložen do rodinného hrobu na hřbitově pod Humprechtem, „a tak nám řekl, že nás měl rád, že se mu u nás spočine snáz a že byl náš“.

● **Další z velké rodiny** věrných soboteckých rodáků odešla. V pondělí 22. dubna zemřela v Praze ve věku 70 let paní Jaroslava Dragounová, roz. Pavlousková. Do poslední chvíle se živě zajímala o dění v Sobotce a vždy netrpělivě očekávala každé číslo našeho Zpravodaje. Budeme vzpomínat!

● **23. dubna 1974 zemřel** ve věku 67 let náš spolupracovník, numismatik Karel Peukert z Voděrad u Frýdštejna. Třebaže neměl odborné vzdělání a pracoval jako rolník, stal se jedním z předních českých numismatiků a jeho studie vycházely v odborných časopisech. I v našem Zpravodaji publikoval několik numismatických článků z oblasti Sobotky. Kdo poznal Karla Peukerta, nemůže nikdy zapomenout na jeho práci, nemůže zapomenout na dobrého a skromného, nesmírně obětavého člověka.

● **Libošovický rodák Jaroslav Šolc** zemřel v Praze 17. ledna 1974 ve věku 16 let.

● **Úmrtí v únoru:** 2. II. Anna Polanská z Prahy, roz. Baláková ze Sobotky - 85 let. 14. II. Jan Sedmidubský z Libošovic - 74 let. 16. II. sobotecký rodák Viktor Opočenský z Litoměřic - 81 let. 17. II. Jan Malát z Prahy - 66 let. 19. II. Jan Žofka ze Sobotky - 70 let. 20. II. Rudolf Bušek z Netolice - 77 let. 28. II. Božena Dědková ze Sobotky - 83 let.

● **Úmrtí v březnu:** 1. III. Josef Doškář z Příchvoje - 62 let. 4. III. Růžena Boudyšová ze Sobotky - 62 let. 5. III. František Adam z Libošovic - 76 let. 8. III. Josef Novák ze Stěblovic - 51 let. 9. III. Božena Konvalinová ze Znojma, roz. Kulíčková ze Sobotky - 52 let a PhDr. Anna Smržová z Prahy - 71 let. 10. III. Augustin Folprecht ze Sobotky - 71 let. 12. III. Anežka Hojná z Ohařic - 65 let. 20. III. Josef Bůva ze Sobotky - 44 let. 23. III. Alžběta Jirčáková z Libošovic - 76 let. 24. III. Miloslav Pařík

z Jablonce n. Nis. - 44 let. 27. III. Eduard Slavík ze Sobotky - 67 let. 30. III. Václav Šareš z Kamenice - 71 let.

● **Úmrtí v dubnu:** 16. IV. Ladislav Klíma z Markvartic - 73 let a Václav Štros, zaměstnanec sobotecké Fruty - 26 let. 18. IV. Václav Holý ze Sobotky - 79 let. 20. IV. Anna Linková z České Třebové, roz. Halbichová ze Sobotky - 89 let. 20. IV. Josef Podobský z Mrkvojed - 75 let. 30. IV. Andrejka Dostálová ze Sobotky - 2 roky.

● **Nedožitého výročí 100. narozenin** svého otce Františka Kutmona, ředitele měšťanské školy v. v., který působil 28 let na měšťanské škole v Sobotce a odpočívá se svou manželkou Marií a synem Lubomírem na soboteckém hřbitově pod Humprechtem, vzpomněl vděčně dne 30. března 1974 jediný z žijících členů rodiny syn Miloslav se svou manželkou a s rodinou jeho syna Zdeňka. Prosím všechny, kdo otce znali, o tichou vzpomínku na dobrého českého učitele. Miloslav Kutmon

● **21. května uplyne rok** od úmrtí mé drahé manželky paní Ludmily Opočenské ze Sobotky. Vzpomeňte s námi. Jaroslav Opočenský s rodinou

● **19. dubna tomu bylo 10 let**, co zemřel předobrá člověk, pan JUDr. Zdeněk Teyrovský, bývalý notář v Sobotce. Děkujeme všem, kteří vzpomenu.

Anna Teyrovská, Jana Zemánková

● **Děkují všem soboteckým přátelům**, kteří mi projevíli soustrast při úmrtí mé drahé manželky.

Ladislav Vilda, Praha

● **Děkujeme upřímně** všem občanům, kteří se přišli rozloučit s naším tatínkem Janem Žofkou a doprovodili ho na poslední cestě na sobotecký hřbitov. Vřelý dík patří panu Josefu Javůrkovi a panu děkanu Vl. Punčocháři za slova pronesená nad rakví zesnulého.

Rodiny Žofkovy a Seidlerova

● **Děkujeme všem**, kteří se v tak hojném počtu přišli rozloučit s naším drahým Josefem Bůvou, za květinové dary a za upřímná slova útěchy. Zejména patří dík ředitelství a zaměstnancům ČSSS Jičín, sobotecké hudbě a zpěvákům v kostele a zaměstnancům Komunálních služeb za vzorné uspořádání pohřbu. Rodina Janků

● **Děkují upřímně** všem Baráčníkům a dalším přátelům ze Sobotky, kteří se v tak hojném počtu přišli rozloučit s mým drahým synem, panem Miloslavem Paříkem z Jablonce n. Nis. Zvláště děkuji paní Aleně Krejčíkové za vzorné vypravení pohřbu, dále za všechny květinové dary a projevy soustrasti. Božena Paříková

● **Náš rodák Jaroslav Suchánek**, sportovní redaktor Čs. televize, se zúčastnil mistrovství světa v lyžařských disciplínách ve Falunu. Jak prozradili jeho rozhlasoví kolegové, byl v běhu v konkurenci 120 novinářů z celého světa 30., ale v cíli si stěžoval na rakouské lyže Fischerky, které prý těžko zatáčely a stále schválně směřovaly do lesa. Víme také o jeho přítomnosti v jugoslávské Planici, kde se konaly lety na lyžích; není však známo, zda Jarďa také létal.

● **Ing. Miloslav Šulc a Karel Ouředník** obsadili 3. místo v krajském přeboru Středočeského kraje v mototuristice za rok 1973.

● **Auto-moto klub soboteckého Svazarmu** uspořádal letos již několik zdařilých akcí. Po besedě se zasloužilým mistrem sportu Františkem Štátným 25. ledna a s mladoboleslavskými soutěžními jezdci to byl další sobotecký autokros 31. března na závoděšti nad Čálovicemi, spolupráce při organizování Rallye Českým rájem 13. IV. (pořádá AMK Libáň) a konečně Auto-foto tour Český ráj s mezinárodní účastí, která proběhla ve dnech 10.—12. května. Podrobnější článek bude v příštím čísle.

● **VIII. mezinárodní turistický sraz přátelství** se uskutečnil ve dnech 12.—16. června 1974 v prostoru kolem jinolických rybníků v Českém ráji. Účastní se turisté ČSSR, NDR a Polska. J. R.

● **Klub turistů TJ Sokol Nová Paka** pořádal 4. a 5. května III. ročník dálkového etapového pochodu Cestami Cyrila Boudy. Obě etapy měřily 70 km a vedly krásným krajem Českého ráje a Podkrkonoší. J. R.

● **V jarních mistrovských zápasech** I.B. třídy Podkrkonoší zvítězili sobotečtí fotbalisté nad Milíčevsi 1:0, remizovali s Novým Bydžovem 1:1, prohráli s Trutnovem B 1:2 a s Dětenicemi 1:3. Mužstvo je stále na předposledním místě tabulky. Lépe si vedou dorostenci a žáci, kteří jsou ve svých soutěžích v polovině mistrovských tabulek. Těšíme se na podrobnější zprávy.

● **Omlouváme se čtenářům** za kratší přerušování pravidelného vydávání Zpravodaje. Stalo se tak pro technické potíže. Zároveň děkujeme všem stálým odběratelům, kteří již zaplatili předplatné na letošní rok; mnozí připojili i milý dopis nebo pozdrav. Příští číslo dostanete do rukou koncem června. Redakce ZŠS

XVIII. ŠRÁMKOVA SOBOTKA

30. ČERVNA – 6. ČERVENCE 1974

CHVÁLA JAZYKA

30 let vývoje češtiny v socialistickém státě

Sobota 29. června

Zahájení soutěže pedagogických fakult v uměleckém přednesu

Neděle 30. června

V 9 hodin v sokolovně

Zahájení XVIII. Šrámkovy Sobotky předsedou MěstNV v Sobotce

Projevy hostů

Pozdrav nár. umělkyně Jarmily Glazarové

Fráňa Šrámek: Chvála jazyka — přednese Jaroslav Chrpa

Vyhlášení výsledků literární soutěže ŠS — zástupce ONV v Jičíně

Od 14 do 16 hodin na soboteckých prostranstvích
Poetické odpoledne — recitační soubory a jednotlivci z Východočeského kraje a z pedagogických fakult

V 17 hodin na hradě Kostí

Podvečerní koncert — Symposium musicum

Pondělí 1. července

V 9 hodin ve spořitelně

30 let vývoje češtiny v socialistickém státě —

PhDr. Alois Jedlička, DrSc., profesor filosofické fakulty University Karlovy

V 19.30 hodin ve spořitelně

Chvála češtiny — zasl. umělkyně Julie Charvátová

Úterý 2. července

V 9 hodin ve spořitelně

Rozvoj slovenštiny v socialistickém státě —

PhDr. Jozef Ondruš, profesor filosofické fakulty University Komenského

V 19.30 hodin ve spořitelně

Večer Památníku národního písemnictví k počtě

sedmdesátin nár. umělce L. Novomeského

Pořad připravil Dr. Antonín Boháč

Středa 3. července

Celodenní exkurze EXODU

Za „Tajemstvím“ B. Smetany do Bělé pod Bezdězem — vede zasl. umělec Miloslav Disman

V 19.30 hodin ve spořitelně

Studijní divadelní vystoupení Recitačního studia

Šrámkova domu — režie Eva Pašková

Čtvrtek 4. července

V 9 hodin ve spořitelně

Řeč dětí a mládeže v dnešní literatuře a v obecné praxi — malé symposium spisovatelů a odborníků

V 19.30 hodin ve spořitelně

Večer Albatrosu — pořad Lyrý Pragensis

Pátek 5. července

V 9 hodin ve spořitelně

Vývoj výslovnostní normy češtiny za 30 let —

PhDr. Jiřina Novotná, CSc., pracovnice Ústavu pro jazyk český ČSAV

V 19.30 hodin ve spořitelně

Večer českých pedagogických fakult

Sobota 6. července

V 9 hodin ve spořitelně

O kultuře mluvených projevů — PhDr. Antonín Tejnor, pracovník Ústavu pro jazyk český ČSAV. (Pro učitele, kulturní pracovníky a členy Sborů pro občanské záležitosti.)

V 19.30 hodin v sokolovně

Slavnostní koncert k Roku české hudby — Východočeský státní komorní orchestr

V rámci XVIII. Šrámkovy Sobotky probíhá:

seminář uměleckého přednesu a ústřední recitační soutěž českých pedagogických fakult — pořádá Ústav pro kulturně výchovnou činnost — útvar ZUČ;

seminář pro vedoucí souborů a členy Klubu recitátorů Východočeského kraje — pořádá Krajské kulturní středisko v Hradci Králové

Odpolední vycházky a celodenní exkurzi připravil EXOD Sobotka

Pořadatelé

Městský národní výbor a Osvětová beseda v Sobotce za spoluúčasti

školské a kulturní komise ONV v Jičíně,

Okresního kulturního střediska v Jičíně,

Krajského kulturního střediska v Hradci Králové,

Ústavu pro kulturně výchovnou činnost — út. ZUČ,

Památníku národního písemnictví v Praze,

nakladatelství Albatros v Praze,

českých pedagogických fakult,

Českého odborového svazu pracovníků školství a vědy

— EXOD Sobotka

Záštitu přijala

rada Východočeského krajského národního výboru v Hradci Králové

a rada Okresního národního výboru v Jičíně

Národní přehlídka recitační soutěže pedagogických fakult se koná pod záštitou ministerstva školství ČR

Informace podává a přihlášky přijímá Osvětová beseda v Sobotce, tel. 34 a 129